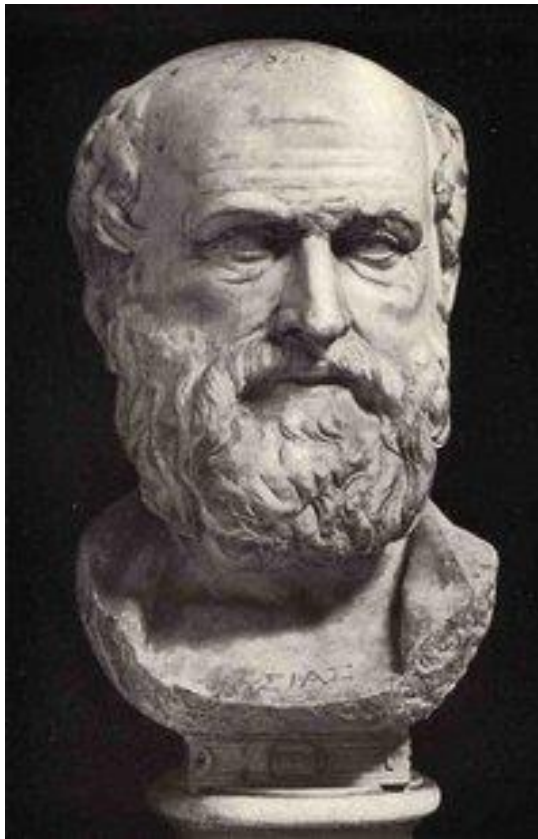

LYSIAS

De moord op Eratosthenes
en
Tegen Simon

Eerste druk mei 2006

Copyright (C) 2006 Sjaak van Hal

Deze uitgave wordt met een schoollicentie per leerling verstrekt en mag dus alleen in geprinte vorm aan de leerling verstrekt worden en aan niemand anders.

www.penenpenseel.nl

Ingeleid, becommentarieerd en vertaald door drs. J.H. van Hal.

www.penenpenseel.nl	2
I. LYSIAS	5
De structuur van de oraties.	5
Processoorten.	6
Het proces.	7
Speciale processen.	7
II. OP DE MOORD OP ERATOSTHENES.	9
De verdedigingsrede.	9
Prooimion.	9
Diegesis	12
Euphiletos was een voorzichtige echtgenoot.	12
Euphiletos' naïviteit.	14
Euphiletos'ontdekt het bedrog	17
Euphiletos dwingt de voedster tot verraad.	19
De echtbreker gestraft.	21
Pistis	24
Eratosthenes ontkent niet.	24
Vooraf een charmeur moet zwaar gestraft worden.	27
Euphiletos heeft het niet gepland.	30
Epilogos	34
TEGEN SIMON	37
Inleiding	37
III Tegen Simon	38
Prooimion	38
Diegesis	40

Pistis.	49
Epilogos.	61
MOORD OP ERATOSTHENES	63
Prooimion	63
Diegesis	64
Euphiletos was een voorzichtige echtgenoot.	64
Euphiletos' naïviteit.	64
Euphiletos'ontdekt het bedrog	65
Euphiletos dwingt de voedster tot verraad.	66
De echtbreker gestraft.	67
Pistis.	68
Eratosthenes ontkent niet.	68
Vooral een charmeur moet zwaar gestraft worden.	69
Euphiletos heeft het niet gepland.	70
Epiloog.	72
TEGEN SIMON	74
Prooimion	74
Diegesis	75
Pistis.	78
Epilogos.	83

I. Lysias

Lysias was de zoon van Kephalos, een zeer rijke metoikos uit Syracuse (een immigrant in Athene, zonder de rechten van een Atheense burger.) In 445 voor Chr. is Lysias in Athene geboren. Doordat Kephalos zeer rijk was en bevriend met de toenmalige Atheense politieke leider Perikles, kwam ook het neusje van de zalm op geestelijk gebied in zijn huis. Denk hierbij aan de tragicus Sophokles en de filosoof Sokrates. Het was dus logisch, dat Kephalos zijn zonen een goede opleiding gaf. Na Kephalos' dood is Lysias in 430 met zijn broers naar Thourii, een Atheense kolonie in Italië, verhuisd. In Thourii genoot Lysias onderwijs van Teisias. Rond 413 ging Lysias met zijn broer Polemarchos weer naar Athene. In Peiraieus richtten zij een schildenfabriek op, die tot grote bloei kwam. Doordat er genoeg geld was, kon Lysias zich toeleggen op de retoriek. Tijdens het schrikbewind van de Dertig werd hun fabriek geconfisciseerd en moest Polemarchos de gifbeker drinken. Lysias kon ontsnappen. Na de val van de Dertig in 403 keerde hij weer terug naar Athene en klaagde hij de moordenaar van zijn broer aan. Weliswaar bereikte hij met zijn rede niet het beoogde doel, de veroordeling van die moordenaar, maar hij vestigde wel zijn naam als redenaar. Zo werd hij logograaf, schrijver van redevoeringen voor anderen. Hij zou 233 oraties geschreven hebben en slechts 31 zijn geheel of gedeeltelijk overgeleverd. De meeste zijn procesredes, omdat hijzelf als metoikos niet aan het politieke leven deel mocht nemen.

De structuur van de oraties.

Lysias' redes bestonden uit de 4 traditionele delen:

1. het prooimion (προοίμιον): de inleiding
2. diegesis (διήγησις): de uiteenzetting van de aanklacht, de situatie

3. de pistis (πίστις): de bewijsvoering
4. epilogos (ἐπίλογος): het einde, meestal met een korte en krachtige oproep aan het adres van de juryleden en/of beknopte samenvatting van de bewijsvoering.

De stijl is , zoals je van dit soort redes zou mogen verwachten, sober en duidelijk. Lysias heeft een voorkeur voor parallelleïen en homoioteleuta (rijm). Kenmerkend voor zijn stijl is de ethopoia (karakterisering) en zijn inleving in de persoon, die de rede houdt.

Processoorten.

Δίκη is de naam voor proces in de meest algemene zin. In beperkte zin is het de term voor een privé proces, waarbij het om persoonlijke belangen gaat. Daartegenover is een γράφη een proces, waarbij het om staatsbelangen gaat.

Alleen burgers hebben het recht een aanklacht in te dienen.

Anderen moeten een soort patroon, prostates, nemen. De processen worden geleid door archonten, of thesmothetai (wetgevers). Het vonnis wordt door een rechtercollege geveld:

1. de Areopaag hield zich bezig met familiekwesties en moord
2. het volksgerecht, de heliaia, die uit 6000 burgers van minimaal 30 jaar bestond. Per proces werd een aantal (220 tot 500) uit deze 6000 geloot. De leden van deze heliaia kregen eerst onder Perikles één obool vergoeding per procesdag en later onder Kleoon drie obolen.
3. de boulè fungeerde vaak als voorlopige rechtbank voor de heliaia.

Het proces.

Eerst had je het voorproces: er werd een aanklacht ingediend bij een ambtenaar. Dit leidde tot een vooronderzoek.

Daarna vond het proces plaats in de officiële rechtbanken. Het werd geopend met een offer. Vervolgens liet de ambtenaar de aanklacht en het weerwoord voorlezen en gaf hij aan beide partijen het woord. De tijd gedurende welke de partijen mochten spreken was beperkt en werd aangegeven door een klepshydra.

Het oordeel vond plaats via een geheime stemming door gebruik van stemsteentjes (ψήφος) . Bij stakende stemmen volgde vrijspraak.

De voltrekking van het vonnis vond plaats door het college van elf man, οἱ ἑνδεκα.

Speciale processen.

1. εισαγγελία: een aanklacht wegens een misdaad tegen de staat. Deze aanklacht werd in de ekklesia geuit, vervolgens aan de boule overgedragen en daarna weer aan de heliaia.
2. ἀπαγωγή: een soort snelrecht zonder vooronderzoek, gewoonlijk alleen in geval van een lage misdaad en wanneer men op heterdaad betrapt was.
3. δοκιμασία: jaarlijkse keuring van waardigheid van nieuwe ambtenaren.
4. εὔθυνα: een proces, waarbij alle ambtenaren na hun ambtsperiode verantwoording moesten afleggen.

II. Op de moord op Eratosthenes.

De verdedigingsrede.

Lysias heeft deze rede geschreven voor Euphiletos, die Eratosthenes van Oë in Attica had gedood, omdat hij hem in flagranti met zijn vrouw in haar slaapkamer betrapt had. Deze Euphiletos werd nu door de verwanten van Eratosthenes vervolgd wegens moord.

Prooimion.

1. Περὶ πολλοῦ ἂν ποιησαίμην¹, ὃ ἄνδρες, τὸ τοιούτους ὑμᾶς ἐμοὶ δικαστὰς περὶ τούτου τοῦ πράγματος γενέσθαι³, οἴοιπερ⁴ ἂν ὑμῖν αὐτοῖς εἴητε τοιαῦτα πεπονθότες⁵. εὖ γὰρ οἶδ' ὅτι, εἰ τὴν αὐτὴν γνώμην περὶ τῶν ἄλλων ἔχοιτε, ἦνπερ
5. περὶ ὑμῶν αὐτῶν, οὐκ ἂν εἴη ὅστις⁶ οὐκ ἐπὶ τοῖς γεγεννημένοις⁷ ἀγανακτοίη⁸, ἀλλὰ πάντες ἂν περὶ τῶν τὰ τοιαῦτα ἐπιτηδεύόντων⁹ τὰς ζημίας¹⁰ μικρὰς ἡγοῖσθε¹¹.

Περὶ πολλοῦ ποιέομαι

het erg waarderen, het veel waard achten

² τὸ .. γενέσθαι :object bij Περὶ πολλοῦ ποιέομαι; de a.c.i. heeft hier een lidwoord τὸ; iedere infinitivusconstructie is namelijk een onzijdig zelfstandignaamwoord.

³ γίγνομαι

zich betonen

⁴ οἴοσπερ

precies zoals

⁵ πάσχω, perf. πέπονθα

lijden, meemaken

⁶ ὅστις

hier: iemand, die , normaal alwie, iedere, die,

τά γεγεννημένα

wat er gebeurd is, de gebeurtenissen

⁸ ἀγανακτέω

zich ergeren

⁹ ἐπιτηδεύω

betrachten, zich bezig houden met

¹⁰ ζημία ἢ

straf

¹¹ ἡγέομαι

vinden

2. καὶ ταῦτα οὐκ ἂν εἴη μόνον παρ' ὑμῖν οὕτως ἐγνωσμένα¹,
 ἀλλ' ἐν ἀπάσῃ² τῇ Ἑλλάδι· περὶ τούτου γὰρ μόνου
 10. τοῦ ἀδικήματος³ καὶ ἐν δημοκρατία καὶ ὀλιγαρχία⁴ ἡ αὐτὴ
 τιμωρία⁵ τοῖς ἀσθενεστάτοις⁶ πρὸς τοὺς τὰ μέγιστα
 δυναμένους⁷ ἀποδέδοται⁸, ὥστε⁹ τὸν χείριστον¹⁰ τῶν
 αὐτῶν¹¹ τυγχάνειν¹² τῷ βελτίστῳ· οὕτως, ὧ ἄνδρες, ταύτην
 14. τὴν ὕβριν¹³ ἅπαντες ἄνθρωποι δεινοτάτην ἡγοῦνται.
 3. περὶ μὲν οὖν τοῦ μεγέθους¹⁴ τῆς ζημίας ἅπαντας ὑμᾶς
 νομίζω τὴν αὐτὴν διάνοιαν¹⁵ ἔχειν, καὶ οὐδένα οὕτως
 ὀλιγώρως¹⁶ διακεῖσθαι¹⁷, ὅστις οἶεται δεῖν συγγνώμης¹⁸
 τυγχάνειν ἢ μικρᾶς ζημίας ἀξίους¹⁹ ἡγεῖται τοὺς τῶν
 20. τοιούτων ἔργων αἰτίους²⁰.
 4. ἡγοῦμαι δέ, ὧ ἄνδρες, τοῦτό με δεῖν ἐπιδειῖξαι, ὥς
 ἐμοίχευεν²¹ Ἐρατοσθένης τὴν γυναῖκα τὴν ἐμήν καὶ

¹ γιγνώσκω,
perf.med. ἔγνωσμαι

inzien

² ἅπας = πᾶς

³ ἀδίκημα

onrecht

⁴ ὀλιγαρχία

oligarchie

⁵ τιμωρία

hulp, straf, wraak

⁶ ἀσθενής

zwak

⁷ δυναμένος

kunnend, machtig

⁸ ἀποδίδωμι,

teruggeven, terugbetalen

perf. M. ἀποδέδομαι

⁹ ὥστε + *aci*

zodat

¹⁰ χείριστος

minste

¹¹ τὰ αὐτά τι

hetzelfde als

¹² τυγχάνειν τινος

krijgen

¹³ ὕβρις ἢ

overmoed, overmoedige daad,
 euveldaad

¹⁴ μέγεθος τό

omvang, grootte

¹⁵ διάνοια ἢ

gedachte

¹⁶ ὀλιγώρως

nalatig, onverschillig

¹⁷ διάκειμαι + *bijw.*

gesteld zijn

¹⁸ συγγνώμη

vergiffenis

¹⁹ ἄξιος τινος

iets waardig, verdienend

²⁰ αἷτιος τινος

schuldig aan

²¹ μοιχεύω

echtbreuk plegen, iemand verleiden

- ἐκείνην τε διέφθειρε¹ καὶ τοὺς παῖδας τοὺς ἐμοὺς ἥσχυνε²
καὶ ἐμὲ αὐτὸν ὕβρισεν³ εἰς τὴν οἰκίαν τὴν ἐμὴν εἰσιών, καὶ
25. οὔτε ἔχθρα⁴ ἐμοὶ καὶ ἐκείνῳ οὐδεμία ἦν πλὴν⁵ ταύτης,
οὔτε χρημάτων⁶ ἔνεκα⁷ ἔπραξα ταῦτα, ἵνα πλούσιος⁸ ἐκ
πένητος γένωμαι, οὔτε ἄλλου κέρδους οὐδενὸς πλὴν
τῆς κατὰ τοὺς νόμους τιμωρίας⁹.
5. ἐγὼ τοίνυν ἐξ ἀρχῆς ὑμῖν ἅπαντα ἐπιδείξω τὰ ἐμαυτοῦ
πράγματα, οὐδὲν παραλείπων¹⁰, ἀλλὰ λέγων τὰληθῆ·
30. ταύτην γὰρ ἐμαυτῷ μόνην ἡγοῦμαι σωτηρίαν¹¹, ἐὰν ὑμῖν
εἰπεῖν ἅπαντα δυνηθῶ¹² τὰ πεπραγμένα¹³.

Vragen.

1. Wat wenst Euphiletos volgens par.1? Welk gezegde hebben wij in het Nederlands hiervoor?
2. Wat bedoelt hij met τοιαῦτα r. 3?
3. In r. 3-7 zit een litotes (εὖ ..ήγοισθε). Laat die zien.
4. Als je par. 1 leest blijft Euphiletos op een belangrijk punt onduidelijk. Welk? Waarom zou hij dat doen?
5. In par. 2 probeert hij de jury te manipuleren. Hoe?
6. Citeer welke eerdere woorden r. 17-20, oppakken (καὶ .. αἰτίους). Ook in r. 17-20, is sprake van een litotes. Laat dat zien.

¹ διαφθείρω

verleiden

² ἥσχυνω

te schande maken

³ ὕβριζω

beledigen

⁴ ἔχθρα ἢ

vijandschap

⁵ πλὴν τινος

behalve

⁶ χρήματα τὰ

geld

⁷ τινος ἔνεκα

wegens, om

⁸ πλούσιος

rijk

⁹ τιμωρία ἢ

wraak, genoegdoening

¹⁰ παραλείπω

achterwege laten

¹¹ σωτηρία ἢ

redding

¹² δύναμαι, aor.p. ἐδυνήθην

¹³ πράττω, τὰ πεπραγμένα,

7. Welke punten van beschuldiging heeft Euphiletos tegen Eratosthenes?
8. Euphiletos vindt het blijkbaar belangrijk aan te tonen geen vijandschap met Eratosthenes gehad te hebben. Waarom?
9. Wat is volgens par. 5 een belangrijk aspect van λέγων τᾶληθῇ 29? Hoe benadrukt de spreker dat?
10. Haal de elementen uit het prooimion, die kenmerkend zijn voor een prooimion.
11. Benoem en verklaar ἡγοῖσθε 7, ζημίας 16, εἰσιών 24, τιμωρίας 27, ἐπιδείξω 28, τᾶληθῇ 29, δυνηθῶ 31.

Diegesis

Euphiletos was een voorzichtige echtgenoot.

5. 6. Εγὼ γάρ, ὦ Ἀθηναῖοι, ἐπειδὴ ἔδοξέ μοι γῆμαι ¹καὶ γυναιῖκα ἡγαγόμεν² εἰς τὴν οἰκίαν, τὸν μὲν ἄλλον χρόνον οὕτω διεκείμεν ὥστε μήτε λυπεῖν³ μήτε λίαν⁴ ἐπ' ἐκείνη εἶναι ὃ τι ἂν ἐθέλῃ ποιεῖν, ἐφύλαττον τε ὡς οἶόν τε ἦν⁵, καὶ προσεῖχον τὸν νοῦν⁶ ὥσπερ εἰκὸς⁷ ἦν. ἐπειδὴ δέ μοι παιδίον⁸ γίγνεται, ἐπίστευον ἤδη καὶ πάντα τὰ ἐμαυτοῦ ἐκείνη παρέδωκα⁹, ἡγοῦμενος ταύτην οἰκειότητα¹⁰ μεγίστην εἶναι. 7. ἐν μὲν οὖν τῷ πρώτῳ χρόνῳ, ὦ Ἀθηναῖοι, πασῶν ἦν

¹ γαμέω, aor. Α. ἔγημα,

² ἄγομαι, aor. M. ἡγαγόμεν

trouwen met (eig. een vrouw meenemen naar je huis)

³ λυπέω

kwetsen, hinderen

⁴ λίαν

al te zeer

⁵ ὡς οἶόν τε ἦν

zoals het mogelijk was, naar vermogen

⁶ προσέχω τὸν νοῦν

opletten

⁷ εἰκὸς

logisch

⁸ παιδίον τό

baby

⁹ παραδίδωμι, aor. παρέδωκα

toevertrouwen

¹⁰ οἰκειότης, -της

liefdeblijk

10. βελτίστη¹· καὶ γὰρ οἰκονόμος² δεινὴ καὶ φειδωλὸς³ [ἀγαθὴ] καὶ ἀκριβῶς⁴ πάντα διοικοῦσα⁵· ἐπειδὴ δέ μοι ἡ μήτηρ ἐτελεύτησε, ἡ⁶ πάντων τῶν κακῶν ἀποθανοῦσα αἰτία μοι γεγένηται⁷.
8. ἐπ' ἐκφορὰν⁸ γὰρ αὐτῇ ἀκολουθήσασα⁹ ἡ ἐμὴ γυνὴ ὑπὸ
15. τούτου τοῦ ἀνθρώπου ὀφθεῖσα¹⁰ χρόνῳ διαφθείρεται· ἐπιτηρῶν¹¹ γὰρ τὴν θεράπειαν¹² τὴν εἰς τὴν ἀγορὰν βαδίζουσιν¹³ καὶ λόγους προσφέρων ἀπώλεσεν¹⁴ αὐτήν.

Vragen.

1. Welke indruk probeert Euphiletos in par. 6 te maken op de jury? Staaf je antwoord.
2. In par. 6 geeft hij vooral een situatieschets. Uit welk grammaticaal feit blijkt dat?
3. Waaruit blijkt in par. 6 Euphiletos' oorspronkelijke gereserveerdheid jegens zijn vrouw?
4. In par. 7 wordt een normale echtelijke relatie beschreven. Beschrijf die en waarin verschilt die cruciaal met een relatie in onze tijd?
5. Euphiletos noemt in par. 7 de dood van zijn moeder de oorzaak van al zijn ellende. Hoe blijkt dat uit het vervolg? Hoe had overigens de dood van de moeder het gedrag van Euphiletos' vrouw sowieso mogelijk gemaakt?

¹ βελτίστος

best

² οἰκονόμος

huishoudster

³ φειδωλὸς

spaarzaam

⁴ ἀκριβῶς *adv.*

nauwkeurig

⁵ διοικέω

bestieren

⁶ ἡ: *het lidwoord demonstratief gebruikt heeft een accent: die, dat*

⁷ γίγνομαι, *perf. M.* γεγένηται,

⁸ ἐκφορὰ ἡ

uitvaart

⁹ ἀκολουθέω τινι

volgen

¹⁰ ὄρώ, *aor. P.* ὤφθην

¹¹ ἐπιτηρέω

oplettend, afwachten

¹² θεράπειν ἡ

dienares

¹³ βαδίζω

gaan

¹⁴ ἀπόλλυμι

bederven, voor zich winnen

6. Benoem en verklaar ἔδοξε 1, διεκείμην 3, ἐθέλη 4, χρόνῳ 9, ἀποθανοῦσα 12, προσφέρων 17.

Euphiletos' naïviteit.

9. Πρῶτον μὲν οὖν, ὧ ἄνδρες, (δεῖ γὰρ καὶ ταῦθ' ὑμῖν διηγήσασθαι¹) οἰκίδιον² ἔστι μοι διπλοῦν³, ἴσα⁴ ἔχον τὰ
 20. ἄνω⁵ τοῖς κάτω κατὰ τὴν γυναικωνίτιν⁶ καὶ κατὰ τὴν ἀνδρωνίτιν. ἐπειδὴ δὲ τὸ παιδίον ἐγένετο ἡμῖν, ἡ μήτηρ αὐτὸ ἐθήλαζεν⁷. ἵνα δὲ μὴ, ὅποτε λοῦσθαι⁸ δέοι, κινδυνεύῃ⁹ κατὰ τῆς κλίμακος¹⁰ καταβαίνουσα, ἐγὼ μὲν ἄνω διητώμην¹¹, αἱ δὲ γυναῖκες κάτω¹².
 25. 10. καὶ οὕτως ἤδη συνειθισμένον¹³ ἦν, ὥστε πολλάκις¹⁴ ἡ γυνὴ ἀπήει κάτω καθευδήσουσα¹⁵ ὡς¹⁶ τὸ παιδίον, ἵνα τὸν τιτθὸν¹⁷ αὐτῷ διδῶ καὶ μὴ βοᾷ¹⁸. καὶ ταῦτα πολὺν χρόνον

¹ διηγέομαι

vertellen, uiteenzetten

² οἰκίδιον τό

huisje

³ διπλοῦς

tweevoudig, uit twee verdiepingen
bestaand

⁴ ἴσος τι

gelijk aan

⁵ ἄνω

boven

⁶ γυναικωνίτις ἡ

het vrouwenvertrek

⁷ θηλάζω

zogen, melk geven

⁸ λοῦμαι, *inf.praes.* λοῦσθαι

zich wassen

⁹ κινδυνεύω

gevaar lopen

¹⁰ κλίμαξ, κλίμακος ἡ

ladder

¹¹ διαιτάομαι

leven

¹² κάτω

beneden

¹³ συνεθίζω, *part. Perf. M.* συνειθισμένος

gewinnen

¹⁴ πολλάκις

vaak

¹⁵ καθεύδω, *fut.* καθευδήσω

slapen

¹⁶ ὡς τινα

naar iemand

¹⁷ τιτθός ὁ

de borst

¹⁸ βοᾶω

schreeuwen, krijten

- οὕτως ἐγίγνετο, καὶ ἐγὼ οὐδέποτε ὑπώπτευσά¹, ἀλλ' οὕτως ἡλιθίως² διεκείμην, ὥστε ὦμην τὴν ἐμαυτοῦ
30. γυναικα πασῶν σωφρονεστάτην³ εἶναι τῶν ἐν τῇ πόλει.
11. Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, ὧ ἄνδρες, ἦκον μὲν ἀπροσδοκήτως⁴ ἐξ ἀγροῦ, μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον⁵ τὸ παιδίον ἐβόα καὶ ἐδυσκόλαινεν⁶ ὑπὸ τῆς θεραπαίνης ἐπίτηδες⁷ λυπούμενον, ἵνα ταῦτα ποιῇ· ὁ γὰρ ἄνθρωπος ἔνδον ἦν·
35. **12.** ὕστερον γὰρ ἅπαντα ἐπυθόμην. καὶ ἐγὼ τὴν γυναικα ἀπιέναι ἐκέλευον καὶ δοῦναι τῷ παιδίῳ τὸν τιθόν, ἵνα παύσῃται κλαῖον⁸. ἡ δὲ τὸ μὲν πρῶτον οὐκ ἤθελεν, ὥς⁹ ἂν ἀσμένῃ¹⁰ με ἑώρακυῖα¹¹ ἦκοντα διὰ χρόνου¹². ἐπειδὴ δὲ ἐγὼ ὠργιζόμην καὶ ἐκέλευον αὐτίκα ἀπιέναι, «ἵνα σύ γε»
40. ἔφη «πειρᾶς¹³ ἐνταῦθα τὴν παιδίσκην¹⁴. καὶ πρότερον δὲ μεθύων¹⁵ εἶλκες αὐτήν».
13. καὶ γὰρ ἐγὼ μὲν ἐγέλων, ἐκείνη δὲ ἀναστᾶσα καὶ ἀπιοῦσα προστίθῃσι¹⁶ τὴν θύραν, προσποιουμένη¹⁷ παίζειν¹⁸, καὶ τὴν κλειῖν¹⁹ ἐφέλκεται²⁰. καὶ γὰρ τούτων οὐδὲν ἐνθυμούμενος
45. οὐδ' ὑπονοῶν¹ ἐκάθευδον ἄσμενος, ἦκων ἐξ ἀγροῦ.

¹ ὑποπτεύω

vermoeden, argwaan koesteren

² ἡλιθίως

naïef

³ σώφρων

bezonnen

⁴ ἀπροσδοκήτως

onverwacht

⁵ δεῖπνον τό

maaltijd, hoofdmaal

⁶ δυσκόλαινω

ontevreden zijn

⁷ ἐπίτηδες

met zorg, met opzet

⁸ κλαῖω

huilen

⁹ ὥς + *gefingeerde reden*

alsof

¹⁰ ἄσμενος

blij, tot haar genoegen

¹¹ ὁράω, *perf.* ἑώρακα

¹² διὰ χρόνου

na lange tijd

¹³ πειράω

beproeven

¹⁴ παιδίσκη ἡ

het meisje

¹⁵ μεθύω

dronken zijn

¹⁶ προστίθῃμι

sluiten

¹⁷ προσποιέομαι

doen alsof, veinzen

¹⁸ παίζω

schertsen

¹⁹ κλείς ἡ

grendel

²⁰ ἐφέλκομαι

aantrekken

14. ἐπειδὴ δὲ ἦν πρὸς ἡμέραν, ἦκεν ἐκείνη καὶ τὴν θύραν ἀνέωξεν². ἐρομένου³ δέ μου τί αἱ θύραι νύκτωρ⁴ ψοφοῖεν⁵, ἔφασκε τὸν λύχνον ἀποσβεσθῆναι τὸν παρὰ τῷ παιδίῳ, εἶτα ἐκ τῶν γειτόνων⁶ ἐνάψασθαι. ἐσιώπων ἐγὼ καὶ ταῦτα οὕτως ἔχειν ἡγούμην.

50. ἔδοξε δέ μοι, ὦ ἄνδρες, τὸ πρόσωπον ἐψιμυθιῶσθαι, τοῦ ἀδελφοῦ τεθνεῶτος οὐπω τριάκονθ' ἡμέρας · ὅμως δ' οὐδ' οὕτως οὐδὲν εἰπὼν περὶ τοῦ πράγματος ἐξελθὼν ὠχόμην⁷ ἔξω σιωπῇ.

Vragen

1. Uit welk woord in par. 9 kun je opmaken, dat Euphiletos een bescheiden woning heeft? Verklaar je antwoord.
2. Waaruit kun je opmaken in par. 9, dat de juryleden van zijn kind afweten, of dat Euphiletos maar één kind heeft?
3. Uit welk woord in par. 9 kun je opmaken, dat Euphiletos toch niet zo arm was? Citeer het woord.
4. In par. 10 spreekt Euphiletos een oordeel over zichzelf en zijn vrouw uit. Welk?
5. Welke twee mededelingen in par. 11 zijn een reconstructie van de gebeurtenissen?
6. Wie wordt bedoeld met ὁ .. ἄνθρωπος r. 34? Welk oordeel is aan deze term verbonden? Geef een equivalent uit het Nederlands.
7. Met welk woord maakt Euphiletos de veinzende houding van zijn vrouw tegenover hem in par. 12 duidelijk?
8. Waaruit blijkt in par. 12, dat Euphiletos zijn vrouw meerdere malen moest zeggen naar haar kind te gaan?
9. Beschrijf de tactiek van zijn vrouw jegens Euphiletos in par.12.

¹ ὑπονοέω	vermoeden, argwaan koesteren
² ἀνοίγνυμι	openen
³ ἐρωτάω, aor. ἠρώμην, <i>stam</i> ἔρ-	vragen
⁴ νύκτωρ	in de nacht
⁵ ψοφέω	kraken
⁶ γείτων ὁ, γείτονος	buur
⁷ οἴχομαι + <i>part.</i>	weg

10. Waarom sloot de vrouw de deur in par. 13?
11. Zit er enige redelijkheid in het argument van zijn vrouw in par. 14, waarom de deur 's nachts kraakte? Geef twee argumenten voor je standpunt.
12. Wat maakte het ἐψιμυθιῶσθαι r.51 duidelijk?
13. Wat was blijkbaar de duur van een rouwperiode?
14. Benoem en verklaar δέοι 22, κινδυνεύη 23, καθευδήσουσα 26, Προϊόντος 31, ἀπιέναι 36, παιδίῳ 36, εἵλκες 41, μου 47, ἐψιμυθιῶσθαι 50.

Euphiletos'ontdekt het bedrog

15. Μετὰ δὲ ταῦτα, ὦ ἄνδρες, χρόνου μεταξὺ διαγενομένου καὶ ἐμοῦ πολὺ ἀπολελειμμένου¹ τῶν ἐμαυτοῦ κακῶν, προσέρχεται μοί τις πρεσβῦτις ἄνθρωπος, ὑπὸ γυναικὸς ὑποπεμφθεῖσα² ἣν ἐκεῖνος ἐμοίχευεν, ὥς ἐγὼ ὕστερον ἤκουον· αὕτη δὲ ὀργιζομένη καὶ ἀδικεῖσθαι νομίζουσα, ὅτι οὐκέτι ὁμοίως³ ἐφοίτα⁴ παρ' αὐτήν,
60. ἐφύλαττεν ἕως⁵ ἐξηῦρεν ὅ τι εἴη τὸ αἴτιον⁶. προσελθοῦσα οὖν μοι ἐγγύς⁷ ἡ ἄνθρωπος τῆς οἰκίας τῆς ἐμῆς ἐπιτηροῦσα⁸, «Εὐφίλητε» ἔφη «μηδεμιᾶ πολυπραγμοσύνη⁹ προσεληλυθέναι¹⁰ με νόμιζε πρὸς σέ·
16. ὁ γὰρ ἀνὴρ ὁ ὑβρίζων εἰς σέ καὶ τὴν σὴν γυναῖκα
65. ἐχθρὸς ὢν ἡμῖν τυγχάνει. ἐὰν οὖν λάβῃς τὴν θεράπαιναν τὴν εἰς ἀγορὰν βαδίζουσαν καὶ διακονοῦσαν¹ ὑμῖν καὶ βασανίσῃς², ἅπαντα πεύσῃ³».

¹ ἀπολείπομαι τινος

ver blijven van, niet doorgronden

² ὑπο-

heimelijk

³ ὁμοίως

evenzeer

⁴ φοιτάω

geregeld gaan

⁵ ἕως

zolang als, totdat

⁶ αἴτιον τό

de schuld, de oorzaak

⁷ ἐγγύς τινος

dichtbij

⁸ ἐπιτηρέω

afwachten, loeren op

⁹ πολυπραγμοσύνη

bemoeizucht

¹⁰ προσέρχομαι, προσεληλυθέναι

17. «ἔστι δ'» ἔφη «Ἐρατοσθένης ὁ ὤθηεν ὁ ταῦτα πράττων, ὃς οὐ μόνον τὴν σὴν γυναῖκα διέφθαρκεν⁴ ἀλλὰ καὶ
 70. ἄλλας πολλὰς· ταύτην γὰρ [τὴν] τέχνην⁵ ἔχει». ταῦτα εἰποῦσα, ὧ ἄνδρες, ἐκείνη μὲν ἀπηλλάγη⁶, ἐγὼ δ' εὐθέως ἔταραττόμην⁷, καὶ πάντα μου εἰς τὴν γνώμην εἰσῆει, καὶ μεστὸς⁸ ἦν ὑποψίας⁹, ἐνθυμούμενος¹⁰ μὲν ὡς ἀπεκλήσθην¹¹ ἐν τῷ δωματίῳ¹², ἀναμνησκόμενος δὲ ὅτι
 75. ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐψόφει ἢ μέταυλος¹³ θύρα καὶ ἡ αὐλεις¹⁴, ὃ οὐδέποτε ἐγένετο, ἔδοξε τέ μοι ἡ γυνὴ ἐψιμυθιῶσθαι¹⁵. ταῦτά μου πάντα εἰς τὴν γνώμην εἰσῆει, καὶ μεστὸς ἦν ὑποψίας.

Vragen

1. Wat wil Euphiletos zeggen met ἐμοῦ πολὺ ἀπολελειμμένου¹⁶ τῶν ἐμαυτοῦ κακῶν par.15?
2. Euphiletos geeft aan, dat het onrecht aan de concurrente van zijn vrouw door Eratosthenes subjectief is. Uit welk woord blijkt dat in par. 15?
3. Wat vond, die concurrente eigenlijk erg?

¹ διακονέω	dienen
² βασανίζω	toetsen, verhoren
³ πυνθάνομαι, fut. πεύσομαι,	
⁴ διαφθείρω, perf. διέφθαρκα	verleiden
⁵ τέχνη ἡ	vaardigheid
⁶ ἀπαλλάσσομαι, aor.P. ἀπηλλάγην	zich verwijderen
⁷ ταράττομαι	in verwarring geraten
⁸ μεστός τινος	vol
⁹ ὑποψία ἡ	achterdocht
¹⁰ ἐνθυμέομαι	iets ter harte nemen, overdenken
¹¹ ἀποκλήω	opsluiten
¹² δωμάτιον τό	kamertje
¹³ μέταυλος	tussen-, naar de hof
¹⁴ αὐλεις	buiten-
¹⁵ ἐψιμυθιῶσθαι, ψιμυθιώ	blanketten
¹⁶ ἀπολείπομαι τινος	ver blijven van

4. Je kunt zeggen, dat de dienaress van de concurrente met de deur in huis valt. Wat ontbreekt in onze ogen en waarom zou dit hier achterwege gelaten zijn?
5. Wat is niet waar in de uitspraak van de oude dienaress? Waarom voegt de vrouw in par. 17 ἀλλὰ καὶ ἄλλας πολλὰς toe?
6. Welk eerder woord wordt in ὥς .. ἐψιμυθιώσθαι 73- 77 uitgewerkt?
7. Benoem en verklaar πολὺ 55, ὑποπεμφθεῖσα 57, ἐφοίτα 59, εἶη 60, οἰκίας 61, Εὐφίλητε 62, πολυπραγμοσύνη 63, ἀπηλλάγη 71, ἐψόφει 75.

Euphiletos dwingt de voedster tot verraad.

18. ἐλθὼν δὲ οἴκαδε ἐκέλευον ἀκολουθεῖν μοι τὴν
 80. θεράπαιναν εἰς τὴν ἀγορὰν, ἀγαγὼν δ' αὐτὴν ὥς¹ τῶν
 ἐπιτηδείων² τινὰ ἔλεγον ὅτι ἐγὼ πάντα εἶην πεπυσμένος³
 τὰ γιγνόμενα ἐν τῇ οἰκίᾳ· «σοὶ οὖν» ἔφην «ἔξεστι⁴ δυοῖν⁵
 ὁπότερον βούλει ἐλέσθαι⁶, ἢ μαστιγωθεῖσαν⁷ εἰς μύλωνα⁸
 ἐμπεσεῖν καὶ μηδέποτε παύσασθαι κακοῖς
 85. τοιούτοις συνεχομένην⁹, ἣ κατειποῦσαν¹⁰ ἅπαντα τὰληθῇ
 μηδὲν παθεῖν κακόν, ἀλλὰ συγγνώμης¹¹ παρ' ἐμοῦ τυχεῖν
 τῶν ἡμαρτημένων¹². ψεύση¹³ δὲ μηδέν, ἀλλὰ πάντα τὰληθῇ
 λέγε».

¹ ὥς + *acc.*

naar

² ἐπιτήδειος

vriend, verwant

³ πυνθάνομαι, πέπυσμαι, *stam.* πυθ-,

⁴ ἔξεστι

het is mogelijk, geoorloofd

⁵ δυοῖν: *gen. of dat. dualis*

van twee mogelijkheden

⁶ αἰρέομαι, aor. ἐλέσθαι

kiezen

⁷ μαστιγῶ

geselen

⁸ μύλων ὁ

molen

⁹ συνέχομαι

gekweld worden

¹⁰ καταγορεύω

verklappen

¹¹ συγγνώμη ἢ

vergiffenis

¹² ἡμαρτάνω, *perf.* ἡμάρτημαι

¹³ ψεύδομαι

liegen

19. κακείνη τὸ μὲν πρῶτον ἔξαρκος¹ ἦν, καὶ ποιεῖν
 90. ἐκέλευεν ὅ τι βούλομαι· οὐδὲν γὰρ εἰδέναι· ἐπειδὴ δὲ ἐγὼ
 ἐμνήσθην² Ἑρατοσθένους πρὸς αὐτὴν καὶ εἶπον ὅτι οὗτος ὁ
 φοιτῶν εἴη πρὸς τὴν γυναῖκα, ἐξεπλάγην³ ἡγησαμένη με
 πάντα ἀκριβῶς ἐγνωκέναι.
 20. καὶ τότε ἤδη πρὸς τὰ γόνατά⁴ μου πεσοῦσα, καὶ
 95. πίστιν⁵ παρ' ἐμοῦ λαβοῦσα μηδὲν πείσεσθαι⁶ κακόν,
 κατηγόρει πρῶτον μὲν ὡς μετὰ τὴν ἐκφορὰν αὐτῇ προσίοι,
 ἔπειτα ὡς αὐτὴ τελευτῶσα⁷ εἰσαγγείλειε καὶ ὡς ἐκείνη τῷ
 χρόνῳ⁸ πεισθεῖη, καὶ τὰς εἰσόδους⁹ οἷς τρόποις προσιεῖτο¹⁰,
 καὶ ὡς Θεσμοφορίοις¹¹ ἐμοῦ ἐν ἀγρῷ ὄντος
 100. ᾤχετο εἰς τὸ ἱερὸν μετὰ τῆς μητρὸς τῆς ἐκείνου· καὶ τᾶλλα
 τὰ γενόμενα πάντα ἀκριβῶς διηγήσατο.
 21. ἐπειδὴ δὲ πάντα εἴρητο¹² αὐτῇ¹³, εἶπον ἐγὼ, «ὅπως¹⁴
 τοίνυν ταῦτα μηδεὶς ἀνθρώπων πεύσεται· εἰ δὲ μή, οὐδὲν
 σοι κύριον¹⁵ ἔσται τῶν πρὸς ἔμ' ὁμολογημένων¹⁶. ἀξιῶ¹⁷
 105. σε ἐπ' αὐτοφώρῳ¹ ταῦτά μοι ἐπιδεῖξαι· ἐγὼ γὰρ οὐδὲν
 δέομαι² λόγων, ἀλλὰ τὸ ἔργον φανερόν γενέσθαι, εἵπερ
 οὕτως ἔχει».

¹ ἔξαρκος

loochenend, ontkenend

² μιμνήσκομαι, aor. P. ἐμνήσθην τινος

³ ἐκπλήττομαι, aor. P. ἐξεπλάγην, uit het veld geslagen
 worden

⁴ γόνυ τό, γόνατος knie

⁵ πίστις ἡ woord, eed

⁶ πάσχω, fut. πείσεσθαι

⁷ τελευτῶν tenslotte

⁸ τῷ χρόνῳ mettertijd

⁹ εἴσοδος ἡ ingang, bezoek

¹⁰ προσίεμαι tot zich toelaten

¹¹ Θεσμοφορία τά: feest in oktober voor vrouwen ter ere van Demeter en
 Persefone

¹² εἴρητο, λέγω

¹³ αὐτῇ: dat. auctoris bij perfectum

¹⁴ ὅπως + fut.; elliptische zin zorg, dat

¹⁵ κύριος geldend

¹⁶ ὁμολογέω afspreken

¹⁷ ἀξιῶ wensen, willen, het goed vinden

22. ὡμολόγει ταῦτα ποιήσῃν. καὶ μετὰ ταῦτα διεγένοντο³
 ἡμέραι τέτταρες ἢ πέντε, ... ὡς ἐγὼ μεγάλοις ὑμῖν
 110. τεκμηρίους⁴ ἐπιδείξω.

Vragen

1. Waarom gebruikt Euphiletos ten aanzien van de voedster een smoes in par. 18?
2. Euphiletos' dreigement bestaat uit drie delen. Laat dat zien. In de volgende zin staat een variatio en een chiasme. Laat dat zien: ψεύση δὲ μηδέν, ἀλλὰ πάντα τὰληθῇ λέγε».
3. Welke opvallende, nieuwe informatie krijg je in par. 19?
4. Welk feit zal met name de voedster hebben doen denken, dat Euphiletos alles wist?
5. Wie wordt bedoeld met αὐτῇ r. 96? En wie met αὐτῇ r. 98?
6. Wier tempel wordt in r. 100 bedoeld?
7. Waarom wordt r. 100 ὥχετο εἰς τὸ ἱερόν μετὰ τῆς μητρὸς τῆς ἐκείνου verteld? Wat is des te weerzinwekkender?
8. Wie wordt natuurlijk vooral met μηδεὶς in r. 103 bedoeld?
9. Benoem en verklaar ἔλεγον 81, ἐμπειεῖν 84, συγγνώμης 86, τῶν ἡμαρτημένων 87, ψεύση 87, φοιτῶν 92, εἶη 92.

De echtbreker gestraft.

πρῶτον δὲ διηγῆσασθαι βούλομαι τὰ πραχθέντα τῇ
 τελευταίᾳ⁵ ἡμέρᾳ. Σώστρατος ἦν μοι ἐπιτήδειος καὶ φίλος.
 τούτῳ ἡλίου δεδυκότος⁶ ἰόντι ἐξ ἀγροῦ ἀπήντησα⁷.
 23. εἰδὼς δ' ἐγὼ ὅτι τηνικαῦτα⁸ ἀφигμένος οὐδένα

¹ ἐπ' αὐτοφώρῳ

op heterdaad

² δέομαι τινος

iets nodig hebben, vragen

³ διαγίγνομαι

verstrijken

⁴ τεκμήριον τό

bewijs

⁵ τελευταῖος

laatste

⁶ δύομαι

ondergaan

⁷ ἀπαντάω τινι

tegemoet komen, ontmoeten

⁸ τηνικαῦτα

op dat ogenblik

115. καταλήψοιτο¹ οἱκοί² τῶν ἐπιτηδείων, ἐκέλευον συνδειπνεῖν³.
καὶ ἐλθόντες οἴκαδε ὡς ἐμέ, ἀναβάντες εἰς τὸ ὑπερῶν⁴
ἐδειπνοῦμεν. ἐπειδὴ δὲ καλῶς αὐτῷ εἶχεν⁵, ἐκεῖνος μὲν
ἀπιὼν ὥχeto, ἐγὼ δ' ἐκάθευδον. ὁ δ' Ἑρατοσθένης, ὦ
ἄνδρες, εἰσέρχεται, καὶ ἡ θεράπαινα
120. ἐπεγείρασά⁶ με εὐθύς⁷ φράζει⁸ ὅτι ἔνδον ἐστί. καὶ γὰρ εἰπὼν
ἐκείνη ἐπιμελεῖσθαι⁹ τῆς θύρας, καταβάς σιωπῇ ἐξέρχομαι,
καὶ ἀφικνοῦμαι ὡς τὸν καὶ τόν, καὶ τοὺς μὲν <οὐκ> ἔνδον
κατέλαβον, τοὺς δὲ οὐδ' ἐπιδημοῦντας¹⁰ ἡῦρον.
125. **24.** παραλαβὼν δ' ὡς οἶόν τε ἦν πλείστους ἐκ τῶν παρόντων
ἐβάδιζον. καὶ δᾶδας¹¹ λαβόντες ἐκ τοῦ ἐγγύτατα¹²
καπηλείου¹³ εἰσερχόμεθα, ἀνεωγμένης¹⁴ τῆς θύρας καὶ ὑπὸ
τῆς ἀνθρώπου παρεσκευασμένης. ὥσαντες¹⁵ δὲ τὴν θύραν
τοῦ δωματίου οἱ μὲν πρῶτοι εἰσιόντες ἔτι
130. εἶδομεν αὐτὸν κατακείμενον παρὰ τῇ γυναικί, οἱ δ' ὕστερον
ἐν τῇ κλίνῃ¹⁶ γυμνὸν ἐστηκότα.
25. ἐγὼ δ', ὦ ἄνδρες, πατάξας¹⁷ καταβάλλω αὐτόν, καὶ τῷ
χεῖρε¹⁸ περιαγαγὼν¹ εἰς τοῦπισθεν² καὶ δήσας³ ἡρώτων διὰ
τί ὕβριζει εἰς τὴν οἰκίαν τὴν ἐμὴν εἰσιών. κακεῖνος

¹ καταλαμβάνω, fut. καταλήψομαι	aantreffen
² οἱκοί	thuis
³ συνδειπνέω	sameneten
⁴ ὑπερῶν τό	vrouwenvertrek, vertrek boven
⁵ ἔχω καλῶς τινι	het is voor iemand goed, iemand heeft genoeg
⁶ ἐπεγείρω	wekken
⁷ εὐθύς	onmiddellijk
⁸ φράζω	zeggen
⁹ ἐπιμελέομαι τινος	zorgen voor
¹⁰ ἐπιδημέω	in het land zijn, thuis zijn
¹¹ δᾶς, δαδός ἡ	fakkel
¹² ἐγγύτατα	meest dichtbij, zeer dichtbij
¹³ καπηλεῖον τό	winkel
¹⁴ ἀνοίγνυμι, perf. ἀνέωγα	openen
¹⁵ ὠθέω	stoten
¹⁶ κλίνη ἡ	bed
¹⁷ πατάσσω	slaan
¹⁸ τῷ χεῖρε: nom. of acc. dualis	

135. ἀδικεῖν μὲν ὡμολόγει, ἤντεβόλει⁴ δὲ καὶ ἰκέτευε⁵ μὴ ἀποκτεῖναι ἀλλ' ἀργύριον⁶ πράξασθαι⁷. ἐγὼ δ' εἶπον ὅτι
 26. «οὐκ ἐγὼ σε ἀποκτενῶ, ἀλλ' ὁ τῆς πόλεως νόμος⁸, ὃν σὺ παραβαίνων περὶ ἐλάττονος⁹ τῶν ἡδονῶν¹⁰ ἐποιήσω, καὶ μάλλον εἴλου τοιοῦτον ἀμάρτημα¹¹ ἐξαμαρτάνειν εἰς
 140. τὴν γυναικα τὴν ἐμήν καὶ εἰς τοὺς παῖδας τοὺς ἐμούς ἢ τοῖς νόμοις πείθεσθαι καὶ κόσμιος¹² εἶναι».
 27. οὕτως, ὧ ἄνδρες, ἐκεῖνος τούτων ἔτυχεν ὥνπερ οἱ νόμοι κελεύουσι τοὺς τὰ τοιαῦτα πράττοντας, οὐκ εἰσαρπασθεῖς¹³ ἐκ τῆς ὁδοῦ, οὐδ' ἐπὶ τὴν ἐστίαν¹⁴
 145. καταφυγών, ὥσπερ οὗτοι λέγουσι· πῶς γὰρ ἄν, ὅστις ἐν τῷ δωματίῳ πληγεῖς¹⁵ κατέπεσεν εὐθύς, περιέστρεψα¹⁶ δ' αὐτοῦ τῷ χειρὶ, ἔνδον δὲ ἦσαν ἄνθρωποι τοσοῦτοι, οὐς διαφυγεῖν οὐκ ἐδύνατο, οὔτε σίδηρον οὔτε ξύλον¹⁷ οὔτε ἄλλο οὐδὲν ἔχων, ᾧ τοὺς εἰσελθόντας ἄν ἡμύνατο¹⁸.

Vragen

1. Welke dag wordt bedoeld in par. 22?

¹ περιάγω	naar achter brengen, op de rug brengen
² ὀπισθεν	van achteren
³ δέω	binden
⁴ ἀντιβόλῃω	smeken
⁵ ἰκέτεύω	bidden
⁶ ἀργύριον τό	geld
⁷ πράττομαι	innen
⁸ νόμος ὁ	wet
⁹ περὶ ἐλάττονος ποιέομαι	minder waard achten
¹⁰ ἡδονή ἡ	genot
¹¹ ἀμάρτημα τό	fout
¹² κόσμιος	fatsoenlijk
¹³ εἰσαρπάζω	naar binnen sleuren
¹⁴ ἐστία ἡ	haard
¹⁵ πλήττω, aor. P. ἐπλήγην	slaan
¹⁶ περιστρέφω	ronddraaien
¹⁷ ξύλον	houtblok, hout
¹⁸ ἀμύνομαι τινα	zich verdedigen tegen

2. Waarom haalt Euphiletos het feit aan, dat hij zijn vriend Soostratos meenam naar huis om te eten? Geef een tweeledig antwoord.
3. Waarom gingen de twee vrienden naar boven r. 117?
4. Wat vroeg Euphiletos de dienaars in r. 121 precies met de deur te doen?
5. Waarom vertelt Euphiletos ἀφικνου̐μαι ὡς τὸν καὶ τόν, καὶ τοὺς μὲν <οὐκ> ἔνδον κατέλαβον, τοὺς δὲ οὐδ' ἐπιδημοῦντας 122-3? Waar blijkt dat ook in het vervolg?
6. Waarom deelt Euphiletos r. 129-131 mee (οἱ μὲν .. ἐστηκότα).
7. Wat ontbreekt in de motivatie van Euphiletos Eratosthenes gevangen te nemen?
8. Er is hier sprake van een koudbloedige terechtstelling. Laat dat zien.
9. In zijn hele optreden is Euphiletos nogal formalistisch. Laat dat zien.
10. Wat is blijkbaar volgens par. 27 het punt van aanklacht tegen Euphiletos?
11. Wanneer had Euphiletos Eratosthenes niets mogen aandoen?
12. Benoem en verklaar ἀποκτενῶ 137, πόλεως 137, τῶν ἡδονῶν 138, εἴλου 139, νόμοις 141, εἰσαρπασθεῖς 144, ἡμύνατο 149.

Pistis

Eratosthenes ontkent niet.

150. 28. “ἀλλ', ὦ ἄνδρες, οἶμαι καὶ ὑμᾶς εἰδέναι ὅτι οἱ μὴ τὰ δίκαια πράττοντες οὐχ ὁμολογοῦσι τοὺς ἐχθροὺς λέγειν ἀληθῆ, ἀλλ' αὐτοὶ ψευδόμενοι καὶ τὰ τοιαῦτα μηχανώμενοι

¹ ὀργὰς² τοῖς ἀκούουσι κατὰ τῶν τὰ δίκαια πραττόντων
 παρασκευάζουσι. Πρῶτον μὲν οὖν ἀνάγνωθι³

155. τὸν νόμον.

NOMOS

29. Οὐκ ἡμφεσβήτει⁴, ὦ ἄνδρες, ἀλλ' ὡμολόγει ἀδικεῖν, καὶ
 ὅπως μὲν μὴ ἀποθάνῃ ἡντεβόλει καὶ ἰκέτευεν, ἀποτίνειν⁵ δ'
 ἕτοιμος⁶ ἦν χρήματα. ἐγὼ δὲ τῷ μὲν ἐκείνου τιμήματι⁷ οὐ
 συνεχώρουν⁸, τὸν δὲ τῆς πόλεως νόμον ἡξίου⁹ εἶναι
 160. κυριώτερον¹⁰, καὶ ταύτην ἔλαβον τὴν δίκην¹¹, ἣν ὑμεῖς
 δικαιοτάτην εἶναι ἡγησάμενοι τοῖς τὰ τοιαῦτα
 ἐπιτηδεύουσιν¹² ἐτάξατε¹³. Καί μοι ἀνάβητε¹⁴ τούτων
 μάττυρες.

MARTURES

30. Ἀνάγνωθι δέ μοι καὶ τοῦτον τὸν νόμον <τὸν> ἐκ τῆς
 165. στήλης τῆς ἐξ Ἀρείου πάγου.¹⁵

NOMOS

¹ μηχανάομαι	kunstig vervaardigen, listig verzinnen
² ὀργή ἢ	woede
³ ἀναγιγνώσκω	voorlezen
⁴ ἀμφισβητέω	bestrijden, betwisten
⁵ ἀποτίνω	vergoeden, terugbetalen
⁶ ἕτοιμος	gereed
⁷ τίμημα τό	straf
⁸ συγχωρέω	overeenkomen
⁹ ἀξιόω	goed vinden
¹⁰ κύριος	geldend
¹¹ δίκη ἢ	straf
¹² ἐπιτηδεύω	bedrijven
¹³ τάττω	vaststellen
¹⁴ ἀναβαίνω	optreden
¹⁵ Ἀρείου πάγου.: zie boven de inleiding bij processooten.	

Ἐκούετε, ὦ ἄνδρες, ὅτι αὐτῷ τῷ δικαστηρίῳ¹ τῷ ἐξ Ἀρείου πάγου, ᾧ καὶ πάτριόν² ἐστὶ καὶ ἐφ'³ ἡμῶν ἀποδέδοται τοῦ φόνου⁴ τὰς δίκας δικάζειν⁵, διαρρήδην⁶ εἴρηται⁷ τούτου μὴ καταγιγνώσκειν⁸ φόνον, ὃς ἂν ἐπὶ

170. δάμαρτι⁹ τῇ ἑαυτοῦ μοιχόν¹⁰ λαβὼν ταύτην τὴν τιμωρίαν ποιήσεται.

31. καὶ οὕτω σφόδρα¹¹ ὁ νομοθέτης¹² ἐπὶ ταῖς γαμεταῖς¹³ γυναιξὶ δίκαια ταῦτα ἡγήσατο εἶναι, ὥστε καὶ ἐπὶ ταῖς παλλακαῖς¹⁴ ταῖς λάττονος¹⁵ ἄξιας¹⁶ τὴν αὐτὴν δίκην

175. ἐπέθηκε. καίτοι δηλον¹⁷ ὅτι, εἴ τινα εἶχε ταύτης μείζω¹⁸ τιμωρίαν ἐπὶ ταῖς γαμεταῖς, ἐποίησεν ἄν. νῦν δὲ οὐχ οἷός τε¹⁹ ὢν ταύτης ἰσχυροτέρων²⁰ ἐπ' ἐκείναις ἐξευρεῖν, τὴν αὐτὴν καὶ ἐπὶ ταῖς παλλακαῖς ἡξίωσε γίγνεσθαι.

Ἀνάγνωθι δέ μοι καὶ τοῦτον τὸν νόμον.

NOMOS

¹ δικαστήριον τό

rechtbank

² πάτριός

vaderlijk, gebruikelijk

³ ἐπὶ τινος

ten tijde van

⁴ φόνος

moord

⁵ δίκην δικάζειν

processen te voeren

⁶ διαρρήδην

uitdrukkelijk

⁷ λέγω, εἴρηται *perf. med.*

⁸ καταγιγνώσκω φόνον τινος

iemand aanklagen wegens

⁹ δάμαρ, δάμαρτος, ἡ

echtgenote

¹⁰ μοιχός ὁ

echtbreker

¹¹ σφόδρα

zeer

¹² νομοθέτης ὁ

wetgever

¹³ γαμετή ἡ

wettige echtgenote

¹⁴ παλλακή ἡ

bijzit

¹⁵ ὀλίγος, ἐλάττων, ἐλάχιστος

weinig

¹⁶ ἄξιος

waardig, verdienend

¹⁷ δηλός

duidelijk

¹⁸ μέγας, μείζων, μέγιστος

groot

¹⁹ οἷός τε

in staat

²⁰ ἰσχυρός

krachtig

Vragen.

1. Wat is de inhoudelijke relatie van par. 28 met 29?
2. In 28 zit een litotes. Haal die eruit.
3. Geef de tijd en het aspect van παρασκευάζουσι in 154?
4. Hoe probeert Eratosthenes in 29 aan erger te ontkomen?
5. Euphiletos weigert Eratosthenes' oplossing en spreekt van τίμημα, straf. Welke andere vertaling zouden we hier ook voor τίμημα kunnen gebruiken en is ook één van de grondbetekeningen van dit woord?
6. Welke straf wil Euphiletos van meet af aan? Hoe probeert hij het voor de jury als vanzelf sprekend te maken, dat ook zij achter deze straf staan?
7. Waarom zou de betreffende zuil op de Areopaag par. 30 staan? Citeer daarvoor het fragment, waarop je je baseert uit het vervolg.
8. Hoe luidt exact de wet van de rechtbank van de Areopaag? Hoe verleent de spreker die rechtbank autoriteit?
9. Wat wordt verstaan onder ταύτην τὴν τιμωρίαν r. 170?
10. Leg de gedachtegang van 172 -175 (καὶ ἐπέθηκε) uit.
11. Waarom zou men een ταύτης μείζω r. 175 maken?
12. Benoem en verklaar γυναιξὶ 173., ἡγήσατο 173, λάττονος 174, ἐπέθηκε 175, μείζω 175, ἐποίησεν 176, ἐξευρεῖν 177, Ανάγνωθι 179.

Vooraf een charmeur moet zwaar gestraft worden.

180. 32. Ἀκούετε, ὦ ἄνδρες, ὅτι κελεύει, ἐάν τις ἄνθρωπον ἐλευθέρον ἢ παῖδα αἰσχύνῃ βία¹, διπλῆν² τὴν βλάβην³ ὀφείλειν⁴. ἐάν δὲ γυναῖκα, ἐφ' αἴσπερ ἀποκτείνειν ἔξεστιν, ἐν τοῖς αὐτοῖς ἐνέχεσθαι· οὕτως, ὦ ἄνδρες, τοὺς βιαζομένους⁵ ἐλάττονος ζημίας ἀξίους ἡγήσατο εἶναι ἢ

¹ βία

geweld(daad)

² διπλοῦς

tweevoudig

³ βλάβη ἢ

schade

⁴ ὀφείλω

verschuldigd zijn

⁵ βιάζομαι

verkrachten

185. τοὺς πείθοντας · τῶν μὲν γὰρ θάνατον κατέγνω¹, τοῖς δὲ διπλὴν ἐποίησε τὴν βλάβην, ἡγούμενος τοὺς μὲν
33. διαπραττομένους² βία ὑπὸ τῶν βιασθέντων μισεῖσθαι³, τοὺς δὲ πείσαντας οὕτως αὐτῶν τὰς ψυχὰς διαφθείρειν, ὥστ' οἰκειοτέρας⁴ αὐτοῖς ποιεῖν τὰς ἀλλοτρίας⁵ γυναικας ἢ
190. τοῖς ἀνδράσι, καὶ πᾶσαν ἐπ' ἐκείνοις τὴν οἰκίαν γεγονέναι, καὶ τοὺς παῖδας ἀδήλους⁶ εἶναι ὁποτέρων⁷ τυγχάνουσιν ὄντες, τῶν ἀνδρῶν ἢ τῶν μοιχῶν. ἀνθ'⁸ ὧν ὁ τὸν νόμον τιθεὶς θάνατον αὐτοῖς ἐποίησε τὴν ζημίαν.
34. Ἐμοῦ τοίνυν, ὦ ἄνδρες, οἱ μὲν νόμοι οὐ μόνον
195. ἀπεγνωκότες⁹ εἰσὶ μὴ ἀδικεῖν, ἀλλὰ καὶ κεκελευκότες ταύτην τὴν δίκην λαμβάνειν· ἐν ὑμῖν δ' ἐστὶ πότερον χρὴ τούτους ἰσχυροὺς ἢ μηδενὸς ἀξίους εἶναι.
35. ἐγὼ μὲν γὰρ οἶμαι πάσας τὰς πόλεις διὰ τοῦτο τοὺς νόμους τίθεσθαι, ἵνα περὶ ὧν ἂν πραγμάτων ἀπορῶμεν¹⁰,
200. παρὰ τούτους ἐλθόντες σκεψώμεθα¹¹ ὃ τι ἡμῖν ποιητέον¹² ἐστίν. οὗτοι τοίνυν περὶ τῶν τοιούτων τοῖς ἀδικουμένοις τοιαύτην δίκην λαμβάνειν παρακελεύονται.
36. οἷς¹³ ὑμᾶς ἀξιῶ τὴν αὐτὴν¹⁴ γνώμην ἔχειν· εἰ δὲ μή, τοιαύτην ἄδειαν¹⁵ τοῖς μοιχοῖς ποιήσετε, ὥστε καὶ τοὺς
205. κλέπτας¹ ἐπαρεῖτε² φάσκειν³ μοιχοὺς εἶναι, εὖ εἰδότας ὅτι, ἐὰν ταύτην τὴν αἰτίαν περὶ ἑαυτῶν λέγωσι καὶ ἐπὶ τούτῳ

¹ θάνατον καταγινώσκω τινος iemand veroordelen tot de dood

² διαπράττομαι succes hebben

³ μισέω haten

⁴ οἰκειός + *dat* eigen, verwant

⁵ ἀλλότριος vreemd, van een ander

⁶ ἄδηλος onduidelijk

⁷ ὁπότερος welk van beide

⁸ ἀντι τινος in ruil voor

⁹ ἀπογινώσκω τινος μη + *inf.* iemand vrijspreken van

¹⁰ ἀπορέω zich geen raad weten

¹¹ σκέπτομαι bekijken

¹² ποιητέος gedaan moettende worden

¹³ οἷς *rel. aansluiting*

¹⁴ ὁ αὐτός τινι dezelfde als

¹⁵ ἄδεια ἢ gebrek aan vrees

φάσκωσιν εἰς τὰς ἀλλοτρίας οἰκίας εἰσιέναι, οὐδεὶς αὐτῶν ἄψεται⁴. πάντες γὰρ εἴσονται⁵ ὅτι τοὺς μὲν νόμους τῆς μοιχείας⁶ χαίρειν ἔαν δεῖ, τὴν δὲ ψῆφον⁷ τὴν ὑμετέραν 210. δεδιέναι⁸. αὕτη γὰρ ἐστὶ πάντων τῶν ἐν τῇ πόλει κυριωτάτη.

Vragen.

1. Leg de strekking uit van r. 180 – 183 (Ακούετε - ἐνέχεσθαι). Zoek de oplossing vooral in de betekenis van βλάβην.
2. Wie zijn bedoeld met τῶν μὲν 185. en τοῖς δὲ?
3. Waarom zou de wetgever in de praktijk het μισεῖσθαι 187 erg vinden?
4. Waarom moeten verleiders volgens de wetgever par. 33 met de dood gestraft worden? Geef de argumenten kort weer.
5. Euphiletos' verweer tegen de aanklacht in par. 34 is tweeledig. Laat dat zien.
6. Hoe zet in par. 34 de spreker de jury onder druk?
7. Waarom zijn volgens par. 35 wetten ingesteld?
8. Wat voor constructie is οἷς r. 203 en waarnaar verwijst het?
9. Leg de gedachtegang van par. 36 uit. Geef geen vertaling.
10. Benoem en verklaar μοιχοῖς 204, ἐπαρεῖτε 205, εἰδότας 205, λέγωσι 206, εἰσιέναι 207, ἄψεται 208, εἴσονται 208, ἔαν 209, δεδιέναι 210.

¹ κλέπτῃς ὁ

dief

² ἐπαιρῶ

aanzetten tot

³ φάσκω

zeggen

⁴ ἄπτομαι τινος

iets aanraken

⁵ εἴσομαι, οἶδα

⁶ μοιχεία ἡ

echtbreuk

⁷ ψῆφος ἡ

stem

⁸ δείδω, perf. δέδοικα,

Euphiletos heeft het niet gepland.

37. Σκέψασθε δέ, ὦ ἄνδρες· κατηγοροῦσι¹ γάρ μου ὡς ἐγὼ
τὴν θεράπαιναν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ μετελθεῖν ἐκέλευσα
τὸν νεανίσκον². ἐγὼ δέ, ὦ ἄνδρες, δίκαιον μὲν ἂν ποιεῖν
215. ἡγούμην ὥτινι οὖν³ τρόπῳ τὸν τὴν γυναῖκα τὴν ἐμὴν
διαφθείραντα λαμβάνων·
38. εἰ μὲν γὰρ λόγων εἰρημένων⁴ ἔργου δὲ μηδενὸς
γεγενημένου μετελθεῖν⁵ ἐκέλευον ἐκεῖνον, ἡδίκουν ἄν· εἰ δὲ
ἤδη πάντων διαπεπραγμένων καὶ πολλάκις
220. εἰσεληλυθότος εἰς τὴν οἰκίαν τὴν ἐμὴν ὥτινι οὖν τρόπῳ
ἐλάβανον αὐτόν, σῶφρον' ἂν ἐμαυτὸν ἡγούμην·
39. σκέψασθε δὲ ὅτι καὶ ταῦτα ψεύδονται· ῥαδίως⁶ δὲ ἐκ
τῶνδε γνώσεσθε. ἐμοὶ γάρ, ὦ ἄνδρες, ὅπερ καὶ πρότερον
εἶπον, φίλος ὢν Σώστρατος καὶ οἰκείως⁷ διακεκίμενος
225. ἀπαντήσας ἔξ ἀγροῦ περὶ ἡλίου δυσμᾶς⁸ συνεδείπνει, καὶ
ἐπειδὴ καλῶς⁹ εἶχεν αὐτῷ, ἀπιὼν ὥχετο¹⁰.
40. καίτοι πρῶτον μὲν, ὦ ἄνδρες, ἐνθυμήθητε¹¹. [ὅτι] εἰ ἐν
ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐγὼ ἐπεβούλευον¹² Ἐρατοσθένει, πότερον¹³
ἦν μοι κρεῖττον¹⁴ αὐτῷ ἐτέρωθι¹⁵ δειπνεῖν ἢ τὸν
230. συνδειπνήσοντά μοι εἰσαγαγεῖν;

¹ κατηγορέω τινος

iemand beschuldigen

² νεανίσκος ὁ

jonge man

³ ὅστίσουν

wie dan ook

⁴ λέγω, εἴρημαι *perf. med.*

⁵ μετέρχομαι

gaan halen

⁶ ῥαδίως

gemakkelijk

⁷ οἰκείως

verwant, bevriend

⁸ δυσμή

ondergang

⁹ καλῶς ἔχει τι

het is goed voor iemand; iemand is
verzadigd

¹⁰ οἴχομαι + *part.*

weg

¹¹ ἐνθυμέομαι

bedenken, ter harte nemen

¹² ἐπιβουλεύω τι

iemand belagen

¹³ πότερον ... ἢ ..

... of

¹⁴ κρεῖττων

beter

¹⁵ ἐτέρωθι

elders

- οὕτω γὰρ ἂν ἦττον ἐτόλμησεν ἐκεῖνος εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν. εἴτα¹ δοκῶ ἂν ὑμῖν τὸν συνδειπνοῦντα ἀφείς² μόνος καταλειφθῆναι καὶ ἔρημος³ γενέσθαι, ἢ κελεύειν ἐκεῖνον μένειν, ἵνα⁴ μετ' ἐμοῦ τὸν μοιχὸν ἐτιμωρεῖτο⁵;
235. 41. ἔπειτα, ὦ ἄνδρες, οὐκ ἂν δοκῶ ὑμῖν τοῖς ἐπιτηδείοις μεθ' ἡμέραν⁶ παραγγεῖλαι, καὶ κελεῦσαι αὐτοὺς συλλεγῆναι⁷ εἰς οἰκίαν <του> τῶν φίλων τῶν ἐγγυτάτω⁸, μᾶλλον ἢ ἐπειδὴ τάχιστα ἡσθόμην⁹ τῆς νυκτὸς περιτρέχειν¹⁰, οὐκ εἰδῶς ὄντινα οἶκοι καταλήψομαι¹¹ καὶ
240. ὄντινα ἔξω¹²; καὶ ὥς¹³ Ἀρμόδιον μὲν καὶ τὸν δεῖνα¹⁴ ἦλθον οὐκ ἐπιδημοῦντας (οὐ γὰρ ἦδεν¹⁵), ἑτέρους δὲ οὐκ ἔνδον ὄντας κατέλαβον, οὓς δ' οἷός τε ἦν λαβῶν ἐβάδιζον¹⁶.
42. καίτοιγε¹⁷ εἰ προήδεν¹⁸, οὐκ ἂν δοκῶ ὑμῖν καὶ θεράποντας παρασκευάσασθαι καὶ τοῖς φίλοις
245. παραγγεῖλαι, ἵν' ὥς¹⁹ ἀσφαλέστατα²⁰ μὲν αὐτὸς εἰσῆιν²¹ (τί γὰρ ἦδεν εἴ τι κακείνος εἶχε σιδήριον²²), ὥς μετὰ πλείστων

¹ εἴτα	vervolgens
² ἀφίημι	weg laten gaan
³ ἔρημος	verlaten
⁴ ἵνα + <i>ind. imperf. of aor. heeft irreal karakter</i>	
⁵ τιμωρέομαι	straffen
⁶ μεθ' ἡμέραν	overdag
⁷ συλλέγομαι, <i>aor.p. συνελέγην</i>	zich verzamelen
⁸ ἐγγυτάτω	dichtstbij
⁹ ἡσθόμην <i>aor.</i> , αἰσθάνομαι	bemerken
¹⁰ περιτρέχω	rondrennen
¹¹ καταλαμβάνομαι, καταλήψομαι <i>fut.</i>	aantreffen
¹² ἔξω	buiten
¹³ ὥς τινα	naar iemand
¹⁴ ὁ δεῖνα	deze of gene
¹⁵ ἦδεν, οἶδα	
¹⁶ βαδίζω	gaan
¹⁷ καίτοιγε	en toch
¹⁸ προοῖδα	van tevoren weten
¹⁹ ὥς + <i>superlativus</i>	zo ... mogelijk
²⁰ ἀσφαλής	veilig
²¹ εἰσείμι	naar binnen gaan
²² σιδήριον	ijzeren wapen

δὲ μαρτύρων τὴν τιμωρίαν ἐποιούμεν; νῦν δ' οὐδὲν εἰδὼς
τῶν ἐσομένων¹ ἐκείνη τῇ νυκτί, οὓς οἶός τε ἦν παρέλαβον.
Καὶ μοι ἀνάβητε² τούτων μάρτυρες.

MARTURES

250. **43.** Τῶν μὲν μαρτύρων ἀκηκόατε, ὦ ἄνδρες· σκέψασθε δὲ
παρ' ὑμῖν αὐτοῖς οὕτως περὶ τούτου τοῦ πράγματος,
ζητοῦντες³ εἰ τις ἐμοὶ καὶ Ἑρατοσθένει ἔχθρα⁴ πώποτε
γεγένηται πλὴν ταύτης. οὐδεμίαν γὰρ εὐρήσετε.
44. οὔτε γὰρ συκοφαντῶν⁵ γραφάς με ἐγράψατο⁶, οὔτε
255. ἐκβάλλειν⁷ ἐκ τῆς πόλεως ἐπεχείρησεν, ⁸οὔτε ἰδίας⁹ δίκας
ἐδικάζετο¹⁰, οὔτε συνήδει¹¹ κακὸν οὐδὲν ὃ ἐγὼ δεδιώς¹² μή
τις πύθηται ἐπεθύμουν αὐτὸν ἀπολέσαι, οὔτε εἰ ταῦτα
διαπραξαίμην¹³, ἢ λπιζόν ποθεν χρήματα λήψεσθαι· ἔνιοι¹⁴
γὰρ τοιούτων πραγμάτων ἔνεκα¹⁵
260. θάνατον ἀλλήλοις ἐπιβουλεύουσι.
45. τοσούτου τοίνυν δεῖ¹⁶ ἢ λoidορία¹⁷ ἢ παροινία¹⁸ ἢ ἄλλη τις
διαφορὰ¹⁹ ἥμῖν γεγονέναι, ὥστε οὐδὲ ἑωρακῶς ἦν τὸν

¹ ἔσομαι, εἶμι

² ἀναβαίνω

optreden

³ ζητέω

zoeken

⁴ ἔχθρα ἢ

vijandschap

⁵ συκοφαντέω

valselijk aanklagen

⁶ γραφάς γράφομαι

een schriftelijke aanklacht indienen

⁷ ἐκβάλλω

verbannen

⁸ ἐπιχειρεω

proberen

⁹ ἰδίος

persoonlijke

¹⁰ δίκας δικάζομαι

proces voeren

¹¹ συνοῖδα

zich ervan bewust zijn

¹² δέδοικα, μη + *coni.*

bang zijn, dat

¹³ διαπραττομαι

succes hebben

¹⁴ ἔνιοι

sommigen

¹⁵ τινος ἔνεκα

wegens

¹⁶ τοσούτου δέω + *inf.*

het is er zo ver vanaf, dat ik

¹⁷ λoidορία ἢ

scheldpartij

¹⁸ παροινία ἢ

belediging in dronkenschap

¹⁹ διαφορὰ

geschil

- ἄνθρωπον πώποτε πλὴν ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτί. τί ἂν οὖν
 βουλόμενος ἐγὼ τοιοῦτον κίνδυνον ἐκινδύνευον, εἰ μὴ τὸ
 265. μέγιστον τῶν ἀδικημάτων ἦν ὑπ' αὐτοῦ ἡδίκημένος¹;
 46. ἔπειτα παρακαλέσας αὐτὸς μάρτυρας ἡσέβουν², ἐξόν
 μοι³, εἴπερ ἀδίκως ἐπεθύμουν αὐτὸν ἀπολέσαι, μηδὲνα μοι
 τούτων συνειδέναι;

Vragen.

1. Wat is het punt van aanklacht in par. 37? Hoe probeert hij zijn aanklagers weg te bluffen op dit punt?
2. Wanneer zou Euphiletos schuldig zijn volgens zijn eigen woorden in par. 38?
3. Waarom haalt de spreker het feit aan, dat hij zijn vriend de betreffende avond had uitgenodigd bij hem te eten?
4. De vraag van 232-234 is retorisch. Waaruit blijkt dat? Wat zou het antwoord geweest zijn en waarom?
5. Waarom zou Euphiletos 236 overdag vrienden gevraagd hebben naar zijn huis te komen?
6. Uit welke woorden in par. 41 blijkt, dat Euphiletos onvoorbereid te werk ging?
7. Wat voor sterke aanwijzing voor het ontbreken van voorbedachte rade is in par. 42 aanwezig en hoe heeft hij dat al in de diegesis uit de doeken gedaan?
8. In par. 43 verandert Euphiletos van argumentatie. Waarin verschilt de argumentatie inhoudelijk in 43 van het voorafgaande?
9. De redenering van 44 bevreemdt ons misschien, maar is voor een Griek zeer goed begrijpelijk. Leg dit uit en baseer je op het dagelijkse leven van de Grieken.
10. Hoe wordt Euphiletos' bewering van 43 in par. 44 en 45 uitgewerkt?

¹ ἀδικέω

onrecht doen

² ἄσεβέω

goddeloos zijn

³ ἐξόν μοι

terwijl/omdat/hoewel het mij
 mogelijk is; *acc.abs.*

11. Benoem en verklaar ἀκηκόατε 250, σκέψασθε 250, γεγένηται 253, εὐρήσετε 253, γραφάς 254, συνήδει 256, διαπραξαίμην 258, λήψεσθαι 259.

Epilogos

270. 47. Ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ ἄνδρες, οὐκ ἰδίαν¹ ὑπὲρ ἑμαυτοῦ νομίζω ταύτην γενέσθαι τὴν τιμωρίαν, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς πόλεως ἀπάσης· οἱ γὰρ τὰ τοιαῦτα πράττοντες, ὁρῶντες οἷα² τὰ ἄθλα³ πρόκειται⁴ τῶν τοιούτων ἀμαρτημάτων, ἦττον εἰς τοὺς ἄλλους ἐξαμαρτήσονται, ἐὰν καὶ ὑμᾶς ὁρῶσι τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχοντας.
275. 48. εἰ δὲ μή, πολὺ κάλλιον τοὺς μὲν κειμένους⁵ νόμους ἐξαλείψαι⁶, ἑτέρους δὲ θεῖναι, οἵτινες τοὺς μὲν φυλάττοντας τὰς ἑαυτῶν γυναικας ταῖς ζημίαις ζημιώσουσι, τοῖς δὲ βουλομένοις εἰς αὐτὰς ἀμαρτάνειν πολλὴν ἄδειαν⁷ ποιήσουσι.
280. 49. πολὺ γὰρ οὕτω δικαιότερον ἢ ὑπὸ τῶν νόμων τοὺς πολίτας ἐνεδρεύεσθαι⁸, οἱ κελεύουσι μὲν, ἐὰν τις μοιχὸν λάβῃ, ὃ τι ἂν οὖν βούληται χρῆσθαι, οἱ δ' ἄγωνες⁹ δεινότεροι τοῖς ἀδικουμένοις καθεστήκασιν¹⁰ ἢ τοῖς παρὰ τοὺς νόμους τὰς ἀλλοτρίας¹¹ καταισχύνουσι¹² γυναικας.

¹ ἰδίος

persoonlijk

² οἷος

wat voor

³ ἄθλον τό

kampprijs

⁴ πρόκειμαι

uitgeloofd zijn

⁵ κεῖμαι

gelden

⁶ ἐξαλείφω

uitwissen

⁷ ἄδεια ἡ

veiligheid, straffeloosheid

⁸ ἐνεδρεύω

belagen

⁹ ἄγων ό

proces

¹⁰ καθίσταμαι, *perf.* καθέστηκε

zijn

¹¹ ἀλλότριος

vreemd

¹² καταισχύνω

schenden

285. 50. ἐγὼ γὰρ νῦν καὶ περὶ τοῦ σώματος καὶ περὶ τῶν χρημάτων καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων κινδυνεύω, ὅτι τοῖς τῆς πόλεως νόμοις ἐπειθόμην.

Vragen.

1. Waarom zegt Euphiletos in par. 47, dat hij Eratosthenes niet voor zichzelf gedood heeft?
2. Wat is volgens Euphiletos het belang van het handhaven van de wet?
3. In par. 48 chargeert Euphiletos de zaak. Laat dat zien.
4. Leg de strekking van par. 49 uit.
5. In par. 50 zit een anticlimax. Laat dat zien.

Tegen Simon

Inleiding

Deze redevoering wordt gehouden door een man, die is aangeklaagd voor het verwonden van Simon met de bedoeling hem te doden. De verdachte staat terecht voor de boulè. Als hij schuldig wordt bevonden, wordt hij verbannen en raakt hij al zijn bezittingen kwijt.

In het begin van de redevoering probeert de verdachte te laten zien, dat Simon degene is, die het hele voorval heeft veroorzaakt. Hij en Simon hadden namelijk onenigheid over “het bezit” van een jongeman, genaamd Theodotos. Simon verergerde de situatie door met vrienden het huis van de verdachte aan te vallen en zo ging het van kwaad tot erger. Daarna vertelt de verdachte, dat Simon verkeerde bedoelingen had. Hij zelf was bijvoorbeeld door Simon geslagen en hij zei het slachtoffer te zijn van een vooropgezet plan om hem in de val te laten lopen.

Gedurende de redevoering zet hij goed het contrast neer tussen zichzelf als eerlijk, vredelievend persoon en de gewelddadige, roekeloze Simon.

III Tegen Simon

Prooimion

1. 1. Πολλὰ καὶ δεινὰ συνειδῶς¹ Σίμωνι, ᾧ βουλή, οὐκ ἄν² ποτ' αὐτὸν εἰς τοσοῦτον τόλμης³ ἡγησάμην⁴ ἀφικέσθαι, ὥστε ὑπὲρ ὧν⁵ αὐτὸν ἔδει⁶ δοῦναι⁷ δίκην, ὑπὲρ τούτων ὥς⁸ ἀδικούμενον ἔγκλημα ποιήσασθαι καὶ οὕτω μέγαν καὶ
5. σεμνὸν ὄρκον διομοσάμενον⁹ εἰς ὑμᾶς ἐλθεῖν.
2. εἰ μὲν οὖν ἄλλοι τινὲς ἔμελλον περὶ ἐμοῦ διαγνώσεσθαι, σφόδρα ἂν ἐφοβούμην τὸν κίνδυνον, ὅρῳ ὅτι καὶ¹⁰ παρασκευαὶ καὶ τύχαι ἐνίστε τοιαῦται γίνονται, ὥστε πολλὰ καὶ παρὰ γνώμην ἀποβαίνειν τοῖς κινδυνεύουσιν.
10. εἰς ὑμᾶς δ' εἰσελθὼν ἐλπίζω τῶν δικαίων τεύξεσθαι¹¹.
3. μάλιστα δ' ἀγανακτῶ, ᾧ βουλή, ὅτι περὶ [τῶν] πραγμάτων εἰπεῖν ἀναγκασθήσομαι πρὸς ὑμᾶς, ὑπὲρ ὧν¹² ἐγὼ αἰσχυνόμενος, εἰ μέλλοιεν πολλοί μοι συνείσεσθαι, ἡνεσχόμην¹³ ἀδικούμενος. ἐπειδὴ δὲ Σίμων με εἰς τοιαύτην
15. ἀνάγκην κατέστησεν, οὐδὲν ἀποκρυψάμενος ἅπαντα διηγήσομαι πρὸς ὑμᾶς τὰ πεπραγμένα.

¹ σύννοια τι τινι

iets van iemand weten

² ἄν + aor. indic. irr. van het verleden

³ τόλμη

gen. part. bij τοσοῦτον

⁴ ἡγέομαι

menen

⁵ ὑπὲρ ὧν... ὑπὲρ τούτων...

waarover... daarover

⁶ δεῖ (imp.)

het is nodig

⁷ δίκην δίδωμι

gestraft worden (eig. boete betalen)

⁸ ὥς (+ part. gefingeerde reden)

alsof

⁹ διόμνυμι

plechtig zweren

¹⁰ καὶ...καὶ

parallellelie

¹¹ τυγχάνω + gen.

treffen, krijgen

¹² ὑπὲρ ὧν

zie boven noot 5.

¹³ ἀνέχομαι + n.c.p.

verdragen

4. ἀξιῶ δέ, ὦ βουλή, εἰ μὲν ἀδικῶ, μηδεμιᾶς συγγνώμης τυγχάνειν· ἐὰν δὲ περὶ τούτων ἀποδείξω ὥς οὐκ ἔνοχός¹ εἰμι οἷς² Σίμων διωμόσατο, ἄλλως δὲ ὑμῖν φαίνωμαι παρὰ³
20. τὴν ἡλικίαν τὴν ἐμαυτοῦ ἀνοητότερον πρὸς τὸ μειράκιον διατεθεῖς⁴, αἰτοῦμαι ὑμᾶς μηδέν με χεῖρῳ⁵ νομίζειν, εἰδόμενος ὅτι ἐπιθυμῆσαι μὲν ἅπασιν ἀνθρώποις ἔνεστιν, οὗτος δὲ βέλτιστος ἂν εἴη καὶ σωφρονέστατος, ὅστις κοσμιώτατα τὰς συμφορὰς φέρειν δύναται. οἷς ἅπασιν ἐμποδὼν ἐμοὶ
25. γεγένηται Σίμων οὕτως, ὥς ἐγὼ ὑμῖν ἐπιδείξω.

Vragen.

ad. cap. 1

1. De spreker intimideert hier eigenlijk Simon. Hoe?
2. De spreker geeft hier een waardeoordeel. Welk? Wat zou zijn doel naar de jury toe zijn?
3. De spreker beschuldigt Simon van een gebrek aan pieteit. Hoe doet hij dat?

ad. cap. 2

1. Hier is sprake van captatio benevolentiae. Laat dat zien
2. "De mens is speelbal van het lot." Is een klassieke gedachte. Hoe komt dat hier tot uiting?

ad. cap. 3

1. De spreker schetst zich als een timide persoon. Hoe doet hij dat?
2. Waarop legt de spreker in deze passage de nadruk? Citeer twee tekstelementen, waarop je je antwoord baseert.

ad. cap. 4

1. Als wat voor persoon schetst de spreker zich in deze alinea?
2. Wat voor leeftijd zal de spreker ongeveer gehad hebben? Op grond waarvan maak je dat op?

¹ ἔνοχος + dat.

schuldig aan

² Casus attractie: τούτοις, ἃ

³ παρὰ + acc..

ins strijd met

⁴ διατίθεμαι εἰς + acc.

zich gedragen tegen

⁵ χεῖρῳ

slechter

5. Waardoor is dit prooimion een prooimion?

Diegesis

5. Ἡμεῖς γὰρ ἐπεθυμήσαμεν, ὦ βουλή, Θεοδότου¹,
Πλαταϊκοῦ² μειρακίου, καὶ ἐγὼ μὲν εὖ ποιῶν αὐτὸν ἡξίουν
εἶναί μοι φίλον, οὗτος δὲ ὑβρίζων καὶ παρανομῶν³ ὥετο⁴
ἀναγκάσειν⁵ αὐτὸν ποιεῖν ὅ τι βούλοιτο. ὅσα⁶ μὲν οὖν
30. ἐκεῖνος κακὰ ὑπ' αὐτοῦ πέπονθε, πολὺ ἂν ἔργον εἶη λέγειν·
ὅσα δὲ εἰς ἐμὲ αὐτὸν ἐξημάρτηκεν, ἡγοῦμαι ταῦθ' ὑμῖν
προσθήκειν⁷ ἀκοῦσαι.⁸
6. πυθόμενος γὰρ ὅτι τὸ μειράκιον ἦν παρ' ἐμοί, ἐλθὼν ἐπὶ
τὴν οἰκίαν τὴν ἐμὴν νύκτωρ⁹ μεθύων¹⁰, ἐκκόψας¹¹ τὰς
35. θύρας εἰσῆλθεν εἰς τὴν γυναικωνῖτιν¹², ἔνδον οὖσῶν τῆς τε
ἀδελφῆς τῆς ἐμῆς καὶ τῶν ἀδελφιδῶν¹³, αἱ οὕτω κοσμίως
βεβιώκασιν¹⁴ ὥστε καὶ ὑπὸ τῶν οἰκείων ὀρώμεναι
αἰσχύνεσθαι.
7. οὗτος τοίνυν εἰς τοῦτο ἦλθεν ὕβρεως¹⁵ ὥστ' οὐ πρότερον
40. ἠθέλησεν ἀπελθεῖν¹⁶, πρὶν αὐτὸν ἡγούμενοι¹ δεινὰ ποιεῖν οἱ

¹ Θεοδότος	Theodotus (<i>jongeman om wie het gaat</i>)
² Πλαταϊκος	Plataeisch (<i>een stadje ten zuiden van Thebe</i>)
³ παράνομος	in strijd met de wet
⁴ οἶομαι	menen, geloven
⁵ ἀναγκάζω	noodzaken, dwingen, eisen
⁶ ὅσα	<i>nom./acc. mv. van ὅσος</i>
⁷ προσθήκει μοι	het past mij, komt mij toe.
⁸ ἡγοῦμαι(...)ἀκοῦσαι	<i>moet voor ὅσα worden geplaatst</i>
⁹ νύκτωρ	's nachts
¹⁰ μεθύω	dronken zijn
¹¹ ἐκκόπτω	inslaan
¹² ἡ γυναικωνῖτις	vrouwenvertrek
¹³ ἡ ἀδελφιδῇ	nichtje
¹⁴ βιώω	leven, zijn leven doorbrengen
¹⁵ εἰς τοῦτο ὕβρεως	tot dit punt van overmoed (<i>gen. partitivus</i>)
¹⁶ ἀπέρχομαι	weggaan, terugkeren

- παραγενόμενοι² καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἐλθόντες, ἐπὶ παιδᾶς
 κόρας καὶ ὀρφανᾶς³ εἰσιόντα, ἐξήλασαν⁴ βίᾱ. καὶ τοσούτου
 ἐδέησεν αὐτῷ μεταμελῆσαι⁵ τῶν ὑβρισμένων, ὥστε
 ἐξευρῶν⁶ οὗ ἐδειπνοῦμεν ἀτοπώτατον⁷ πρᾶγμα καὶ
 45. ἀπιστότατον ἐποίησεν, εἰ μή τις εἰδείη⁸ τὴν τούτου
 μανίαν⁹.
 8. ἐκκαλέσας γὰρ με ἔνδοθεν, ἐπειδὴ τάχιστα¹⁰ ἐξῆλθον,
 εὐθύς με τύπτειν ἐπεχείρησεν¹¹. ἐπειδὴ δὲ αὐτὸν
 ἡμυνάμην¹², ἐκστάς¹³ ἔβαλλέ με λίθοις. καὶ ἐμοῦ μὲν
 50. ἁμαρτάνει, Ἀριστοκρίτου¹⁴ δέ, ὃς παρ' ἐμὲ ἦλθε μετ' αὐτοῦ,
 βαλὼν λίθῳ¹⁵ συντρίβει¹⁶ τὸ μέτωπον¹⁷.
 9. ἐγὼ τοίνυν, ὦ βουλή, ἡγούμενος μὲν δεινὰ πάσχειν,
 αἰσχυρόμενος δέ, ὅπερ¹⁸ ἤδη καὶ πρότερον εἶπον, τῇ
 συμφορᾷ, ἡνειχόμεν¹⁹, καὶ μᾶλλον ἡρούμεν²⁰ μὴ λαβεῖν
 55. τούτων τῶν ἁμαρτημάτων δίκην ἢ δόξαι²¹ τοῖς πολίταις
 ἀνόητος²² εἶναι, εἰδὼς ὅτι τῇ μὲν τούτου πονηρίᾳ πρέποντα¹

¹ ἡγέομαι	menen
² παραγίγνομαι + <i>dat.</i>	erbij komen, verschijnen
³ ὁ ὀρφανός	weeskind
⁴ ἐξελαύνω	verdrijven, wegdrijven
⁵ μεταμέλει + <i>dat</i> + <i>gen.</i>	iemand krijgt berouw om iets
⁶ ἐξευρίσκω	uitvinden, ontdekken
⁷ ἀτοπος	ongewoon, ongehoord
⁸ εἰδείη	<i>opt. s. van οἶδα</i>
⁹ ἡ μανία	razernij, waanzin
¹⁰ ἐπειδὴ τάχιστα	zodra als
¹¹ ἐπιχειρέω	proberen, beginnen, aanpakken
¹² ἀμύνομαι + <i>acc.</i>	zich verdedigen tegen
¹³ ἐξίσταμαι	op een afstand gaan staan
¹⁴ Ἀριστοκρίτος	Aristokritos (<i>een vriend van Simon</i>)
¹⁵ ὁ λίθος	steen, rots
¹⁶ συντρίβω	stuk slaan, verbrijzelen
¹⁷ τὸ μέτωπον	voorhoofd
¹⁸ ὅπερ	<i>nom./acc. onz. ev. van ὅσπερ</i>
¹⁹ ἀνέχομαι	het uithouden
²⁰ αἰρέομαι	kieζεν
²¹ δοκέω + <i>dat.</i> + <i>n.c.i</i>	schijnen aan iemand
²² ἀνόητος	dom, dwaas, onverstandig

ἔσται τὰ πεπραγμένα², ἐμοῦ δὲ πολλοὶ καταγελάσσονται³ τοιαῦτα πάσχοντος τῶν φθονεῖν εἰθισμένων⁴, ἔάν τις ἐν τῇ πόλει προθυμῇται⁵ χρηστὸς εἶναι.

60. **10.** οὕτω δὲ σφόδρα ἠπορούμην⁶ ὅ τι χρησαίμην⁷, ὧ βουλή, τῇ τούτου παρανομίᾳ⁸, ὥστε ἔδοξέ μοι κράτιστον εἶναι ἀποδημῆσαι⁹ [ἐκ τῆς πόλεως]¹⁰. λαβὼν δὴ τὸ μειράκιον (ἅπαντα γὰρ δεῖ τὰληθῇ λέγειν) ὠχόμην ἐκ τῆς πόλεως. ἐπειδὴ δὲ ὥμην ἱκανὸν¹¹ εἶναι τὸν χρόνον Σίμωνι ἐπιλαθῆσθαι¹² μὲν τοῦ νεανίσκου, μεταμελῆσαι¹³ δὲ τῶν πρότερον ἡμαρτημένων¹⁴, ἀφικνουῦμαι πάλιν.

65. **11.** καγὼ¹⁵ μὲν ὠχόμην εἰς Πειραιᾶ¹⁶, οὗτος δ' αἰσθόμενος εὐθέως ἦκοντα τὸν Θεόδοτον καὶ διατρίβοντα¹⁷ παρὰ Λυσιμάχῳ¹⁸, ὃς ὥκει πλησίον τῆς οἰκίας ἧς¹⁹ οὗτος ἐμεμίσθωτο²⁰, παρεκάλεσέ τινας τῶν τούτου ἐπιτηδείων²¹.

¹ πρέπω + <i>dat.</i>	passen bij
² πράσσω	verrichten, doen
³ καταγελάω + <i>gen.</i>	uitlachen, bespotten
⁴ ἐθίζω	doen wennen, <i>medium</i> : zich gewinnen
⁵ προθυμέομαι	bereidwillig zijn, graag willen
⁶ ἀπορέω + <i>gen</i>	radeloos zijn, twijfelen, gebrek hebben aan
⁷ χρήομαι + <i>dat.</i> + <i>acc.</i>	met iets iets doen
⁸ παρανομία	wetteloosheid
⁹ ἀποδημέω	op reis zijn/ gaan
¹⁰ [ἐκ τῆς πόλεως]	<i>interpolatie (gewoon vertalen)</i>
¹¹ ἱκανός	voldoende, toereikend, geschikt
¹² ἐπιλανθάνομαι + <i>gen.</i>	vergeten
¹³ μεταμέλει + <i>dat.</i> + <i>gen.</i>	iemand krijgt berouw om iets
¹⁴ ἀμαρτάνω + <i>gen.</i>	missen, niet treffen, zich vergissen (in)
¹⁵ καγὼ, καὶ ἐγώ	en ik
¹⁶ Πειραιεύς	Peiraeus (<i>haven van Athene</i>)
¹⁷ διατρίβω	verblijven
¹⁸ Λυσιμάχος	Lusimachos (<i>een vriend van de verdachte</i>)
¹⁹ <i>Casus attractie</i> = ἦν	
²⁰ μισθόομαι	huren
²¹ ἐπιτήδειος	verwant, familielid

70. καὶ οὗτοι μὲν ἡρίστων¹ καὶ ἔπινον, φύλακας δὲ κατέστησαν ἐπὶ τοῦ τέγους², ἵν', ὅποτε ἐξέλθοι τὸ μειράκιον, εἰσαρπάσειαν³ αὐτόν.
- 12.** ἐν δὲ τούτῳ τῷ καιρῷ⁴ ἀφικνοῦμαι ἐγὼ ἐκ Πειραιῶς, καὶ τρέπομαι παριὼν ὥς⁵ τὸν Λυσίμαχον· ὀλίγον δὲ χρόνον
75. διατρίψαντες ἐξερχόμεθα. οὗτοι δ' ἤδη μεθύοντες ἐκπηδῶσιν⁶ ἐφ' ἡμᾶς. καὶ οἱ μὲν τινες αὐτῷ τῶν παραγενομένων οὐκ ἠθέλησαν συνεξαμαρτεῖν, Σίμων δὲ οὐτοσί⁷ καὶ Θεόφιλος καὶ Πρώταρχος καὶ Αὐτοκλῆς⁸ εἶλκον τὸ μειράκιον. ὁ δὲ ῥίψας τὸ ἱμάτιον ὥχετο φεύγων⁹.
80. **13.** ἐγὼ δὲ ἡγούμενος ἐκεῖνον μὲν ἐκφεύξεσθαι, τούτους δ', ἐπειδὴ τάχιστα¹⁰ ἐντύχοιεν ἀνθρώποις, αἰσχυνομένους ἀποτρέψεσθαι¹¹ ταῦτα διανοηθεῖς¹² ἑτέραν ὁδὸν ὠχόμεν ἀπιών· οὕτω σφόδρ' αὐτοὺς ἐφυλαττόμην, καὶ πάντα τὰ ὑπὸ τούτων γιγνόμενα μεγάλην ἐμαυτῷ συμφορὰν
85. ἐνόμιζον.
- 14.** κἀνταῦθα¹³ μὲν, ἵνα¹⁴ φησὶ Σίμων τὴν μάχην γενέσθαι, οὔτε τούτων οὔτε ἡμῶν οὐδεὶς οὔτε κατεάγη¹⁵ τὴν κεφαλὴν οὔτε ἄλλο κακὸν οὐδὲν ἔλαβεν, ὧν ἐγὼ τοὺς παραγενομένους ὑμῖν παρέξομαι μάρτυρας¹⁶.
- MARTURES

¹ ἁριστάω	ontbijten
² τό τέγος	dak, vertrek, zaal
³ εἰσαρπάζω	naar binnen slepen
⁴ ὁ καιρός	het (juiste) moment
⁵ ὥς+ acc.	naar (iemand)
⁶ ἐκπηδάω	naar buiten bespringen
⁷ οὐτοσί, οὗτος	die daar
⁸ Θεόφιλος, Πρώταρχος, Theofilos, Protarchos, Autokles (vrienden , Αὐτοκλῆς	van Simon)
⁹ οἴχομαι + n.c.p.	weg; part.vertalen als pers.vorm
¹⁰ ἐπειδὴ τάχιστα	zodra als
¹¹ ἀποτρέπω	doen afkeren, doen vermijden
¹² διανοέομαι	van plan zijn, nadenken, geloven
¹³ κἀνταῦθα	en daarna
¹⁴ ἵνα	hier: waar
¹⁵ κατάγνυμι	verbrijzelen
¹⁶ παρέξομαι μάρτυρας	getuigen aanvoeren/laten voorkomen

90. 15. Ὅτι μὲν τοίνυν¹ οὗτος ἦν ὁ ἀδικήσας, ὃ βουλή, καὶ ἐπιβουλεύσας² ἡμῖν, καὶ οὐκ ἐγὼ τούτῳ, ὑπὸ τῶν παραγενομένων μεμαρτύρηται ὑμῖν. μετὰ δὲ ταῦτα τὸ μὲν μειράκιον εἰς γναφεῖον³ κατέφυγεν, οὔτοι δὲ συνεισπесόντες⁴ ἤγον αὐτὸν βία, βοῶντα⁵ καὶ κεκραγότα⁶
95. καὶ μαρτυρόμενον.
16. συνδραμόντων⁷ δὲ ἀνθρώπων πολλῶν καὶ ἀγανακτούντων⁸ τῷ πράγματι καὶ δεινὰ φασκόντων⁹ εἶναι τὰ γιγνόμενα, τῶν μὲν λεγομένων οὐδὲν ἐφρόντιζον, Μόλωνα¹⁰ δὲ τὸν γναφέα¹¹ καὶ ἄλλους τινὰς¹² ἐπαμύνειν
100. ἐπιχειροῦντας¹³ συνέκοψαν¹⁴.
17. ἤδη δὲ αὐτοῖς οὔσι παρὰ τὴν Λάμπωνος¹⁵ οἰκίαν ἐγὼ μόνος βαδίζων¹⁶ ἐντυχάνω¹⁷, δεινὸν δὲ ἡγησάμενος εἶναι καὶ αἰσχροὺς περιδεῖν¹⁸ οὕτως ἀνόμως¹⁹ καὶ βιαίως ὕβρισθέντα²⁰ τὸν νεανίσκον, ἐπιλαμβάνομαι²¹ αὐτοῦ. οὔτοι

¹ τοίνυν	welnu, dus
² ἐπιβουλεύω + <i>dat.</i>	beramen tegen, iem. belagen
³ το γναφεῖον	volderswerkplaats
⁴ συνεισπίπτω	samen binnenvallen, samen naar binnen stormen
⁵ βοάω	roepen, schreeuwen
⁶ κράζω, <i>perf.</i> κέκραγα	schreeuwen
⁷ συντρέχω	samenrennen
⁸ ἀγανακτέω	boos zijn
⁹ φάσκω	menen
¹⁰ ὁ Μόλων	Molon (<i>eigen naam</i>)
¹¹ ὁ γναφεύς	volder (<i>iemand die met urine wol bewerkt</i>)
¹² τινες	sommigen
¹³ ἐπιχειρέω	proberen
¹⁴ συγκόπτω	in elkaar slaan
¹⁵ ὁ Λάμπων	Lampon (<i>eigen naam</i>)
¹⁶ βαδίζω	lopen
¹⁷ ἐντυχάνω + <i>dat</i>	toevallig ontmoeten
¹⁸ περιοράω + <i>a.c.p.</i>	onverschillig toezien
¹⁹ ἀνόμως (<i>bijwoord</i>)	onwettig
²⁰ ὕβριζω (<i>transitief</i>)	mishandelen
²¹ ἐπιλαμβάνομαι	grijpen

105. δέ, δι' ὃ τι¹ μὲν τοιαῦτα παρενόμουν² εἰς ἐκεῖνον, οὐκ ἠθέλησαν εἰπεῖν ἐρωτηθέντες³, ἀφέμενοι δὲ τοῦ νεανίσκου ἔτυπτον ἐμέ.
18. μάχης δὲ γενομένης, ὧ βουλή, καὶ τοῦ μειρακίου βάλλοντος αὐτοὺς κἀμοῦ⁴ περὶ τοῦ σώματος ἀμυνομένου
110. καὶ τούτων ἡμᾶς βαλλόντων, ἔτι δὲ τυπτόντων αὐτὸν ὑπὸ τῆς μέθης⁵ κἀκεῖνου⁶ ἀμυνομένου⁷, καὶ τῶν παρὰ γενομένων ὡς⁸ ἀδικούμενοις ἡμῖν ἀπάντων ἐπικουρούντων⁹, ἐν τούτῳ τῷ θορύβῳ¹⁰ συντριβόμεθα¹¹ τὰς κεφαλὰς ἅπαντες.
115. 19. καὶ οἱ μὲν ἄλλοι οἱ μετὰ τούτου παροινήσαντες¹², ἐπειδὴ τάχιστα¹³ με εἶδον μετὰ ταῦτα, ἐδέοντό¹⁴ μου συγγνώμην¹⁵ ἔχειν, οὐχ ὡς¹⁶ ἀδικούμενοι ἀλλ' ὡς δεινὰ πεποιηκότες· καὶ ἐξ ἐκεῖνου τοῦ χρόνου τεττάρων ἐτῶν¹⁷ παρεληλυθότων¹⁸ οὐδέν μοι πώποτε¹⁹ ἐνεκάλεσεν²⁰ οὐδεὶς.
120. 20. Σίμων δ' οὐτοσί²¹, ὁ πάντων τῶν κακῶν αἴτιος

¹ δι' ὃ τι	waarom
² παρὰ νόμῳ	in strijd met de wet handelen
³ ἐρωτάω	vragen
⁴ κἀμοῦ	= καὶ ἐμοῦ
⁵ ἡ μέθη	dronkenschap
⁶ κἀκεῖνου	= καὶ ἐκεῖνου
⁷ ἀμύνομαι	zich verdedigen
⁸ ὡς	aangezien
⁹ ἐπικουρέω	bijstaan
¹⁰ ὁ θορύβος	rumoer
¹¹ συντριβίω	verbrijzelen
¹² παροινέω	zich aan wijn te buiten gaan
¹³ ἐπειδὴ τάχιστα	zodra als
¹⁴ δέομαι	vragen
¹⁵ ἡ συγγνώμη	vergiffenis
¹⁶ ὡς	<i>subjectieve reden:</i> in de mening dat
¹⁷ τὸ ἔτος	het jaar
¹⁸ παρέρχομαι	verstrijken
¹⁹ πώποτε	ooit
²⁰ ἐγκαλέω	aanklagen
²¹ οὐτοσί (<i>pronomem dem.</i>)	die daar

γενόμενος, τὸν μὲν ἄλλον χρόνον ἡσυχίαν¹ ἦγε δεδιώς
περὶ αὐτοῦ, ἐπειδὴ δὲ δίκας ἰδίας² ἦσθετο κακῶς
ἀγωνισάμενον³ ἐξ ἀντιδόσεως⁴, καταφρονήσας⁵ μου
οὕτως τολμηρῶς⁶ εἰς τοιοῦτον ἀγῶνά⁷ με κατέστησεν. ὥς
125. οὖν καὶ ταῦτ' ἀληθῆ λέγω, τούτων ὑμῖν τοὺς
παράγενομένους μάρτυρας παρέξομαι.
MARTURES

Vragen.

ad. cap. 5

1. Wie worden bedoeld met Ἡμεῖς? Uit welke woorden in het vervolg blijkt dat?
2. De spreker scherpt onmiddellijk de tegenstelling tussen hem en Simon aan. Hoe?

¹ ἡσυχίαν ἄγω	zich stil houden
² δίκας ἰδίας	acc. van inwendig object bij ἀγωνισάμενον
³ ἀγωνισάμενον	a.c.p. "dat ik processen voerde" (δίκας ἰδίας is dubbel gebruikt; combinatie te vertalen: dat ik persoonlijke processen voerde.
⁴ ἀντιδίωμι	"in ruil geven voor" (in het Atheense belastingstelsel was het mogelijk om, als men een bepaalde belasting/leitourgia aan de stad moest betalen, iemand anders aan te wijzen die dat beter kon doen, omdat hij meer vermogen had. De oorspronkelijk aangewezen moest dan van vermogen ruilen om fraude te voorkomen. Dit kon natuurlijk nadelig uitpakken. Daarom valt ἀντιδόσεως [letterlijk "in ruil geven voor ook te vertalen met "vermogensruil")
⁵ καταφρονέω + gen.	minachten
⁶ τολμηρῶς (bijw.)	stoutmoedig
⁷ εἰς ἀγῶνά καθίστημι	in een proces verwikkelen

3. Benoem en verklaar: ἐπεθυμήσαμεν , βούλοιτο, πέπονθε, εἶη.

ad. cap. 6

1. Welke twee misdaden heeft hier volgens de spreker Simon begaan?

2. Waarom voegt de spreker de zinsnede αἰ... αἰσχύνεσθαι toe?

ad. cap. 7

1. Uit welke 2 groepen bestonden degenen, die hiervan getuigen zijn geweest? Volsta niet met slechts een vertaling.

2. De zinsnede ἐπὶ παιῖδας κόρας καὶ ὀρφανὰς zit inhoudelijk erg gewiekt in elkaar met de bedoeling erg veel indruk te maken. Geef drie factoren, waarmee de spreker dat wil bereiken.

3. Welk woord in de eerste zin van 7 heeft veel nadruk? Hoe en waarom heeft het veel nadruk?

4. Benoem en verklaar: παραγενόμενοι, βία, ἐδειπνοῦμεν.

ad. cap. 8

1. Wat is volgens de spreker zo vreemd aan het handelen van Simon?

ad. cap. 9

1. Waarom zouden andere burgers de spreker ἀνόητος kunnen vinden?

2. Hoe karakteriseert de spreker hier zijdelings de sympathisanten van Simon?

3. Benoem en verklaar: συμφορᾷ, καταγελάσσονται, προθυμῆται.

ad. cap. 10

1. Waarop slaat de opmerking dat het nodig is louter de waarheid te zeggen? Wat wil de spreker daarmee verklaren?

ad. cap. 11

1. Ondanks zijn terugkeer probeerde de spreker zelf toch uit de buurt van Simon te blijven. Waarmee laat hij dat blijken?

2. Wat is bevreemdend omtrent Theodotos' verblijf?

3. Welk woord zou je in plaats van τούτου verwachten?

4. Verklaar het verschil in tijd in de laatste zin van 11.

ad. cap. 12

1. Waar verblijft Theodotos blijkbaar?
2. Hoe probeert de spreker de gang van zaken levendig voor te stellen?

ad. cap. 13

1. Waarnaar verwijst ταῦτα?
2. ἑτέραν ὁδὸν. Andere weg dan ... ?
3. Hoezo οὕτω σφόδρ' ?

ad. cap. 14

1. In deze alinea zou je kunnen spreken van een hyperbool. Welk woorden geven een erger indruk dan het misschien was? Hoe zouden we die in onze taal treffend kunnen vertalen?

ad. cap. 15

1. Wat moeten de woorden βοῶντα καὶ κεκραγότα καὶ μαρτυρούμενον duidelijk maken?

ad. cap. 16

1. In deze alinea wordt door twee elementen het onfatsoenlijke karakter van Simon aangetoond. Welke?
2. Wat is het grote verschil in verhaal tussen cap. 16 en 17?

ad. cap. 17

1. Ook hier weet de spreker de sympathie van de boulè voor zich te winnen. Door welke 3 aspecten?
2. Benoem en verklaar: οὔσι, περὶ δεῖν, ὑβρισθέντα, ἀφέμενοι.

ad. cap. 18

1. Waarmee geeft de spreker aan, dat het een serieus gevecht was?
2. Wat maakt het gedrag van de aanvallers nog erger?

ad. cap. 19

Welk groot verschil wordt hier gesuggereerd tussen de rest en Simon?

ad. cap. 20

1. Leg exact uit, waarom Simon de spreker na die vermogensruilkwesitie voor het gerecht heeft gesleept?

Pistis.

21. Τὰ μὲν οὖν γεγενημένα καὶ ἐμοῦ καὶ τῶν μαρτύρων ἀκηκόατε· ἐβουλόμην δ' ἄν, ὦ βουλή, Σίμωνά τὴν αὐτὴν¹ γνῶμην ἐμοῖς² ἔχειν, ἵνα³ ἀμφοτέρων ἡμῶν ἀκούσαντες
130. τᾶληθῇ ῥαδίως ἔγνωτε τὰ δίκαια. ἐπειδὴ δὲ αὐτῷ οὐδὲν μέλει τῶν ὄρκων ὧν⁴ διωμόσατο⁵, πειράσομαι καὶ περὶ ὧν οὗτος ἔψευσται⁶ διδάσκειν ὑμᾶς.
22. Ἐτόλμησε γὰρ εἰπεῖν ὡς αὐτὸς μὲν τριακοσίας⁷ δραχμὰς ἔδωκε Θεοδότῳ, συνθήκας⁸ πρὸς αὐτὸν
135. ποιησάμενος, ἐγὼ δ' ἐπιβουλεύσας ἀπέστησα⁹ αὐτοῦ τὸ μειράκιον. καίτοι¹⁰ ἔχρην αὐτόν, εἶπερ¹¹ ἦν ταῦτ' ἀληθῆ, παρακαλέσαντα¹² μάρτυρας ὡς πλείστους κατὰ¹³ τοὺς νόμους διαπράττεσθαι περὶ¹⁴ αὐτῶν.
23. οὗτος δὲ τοιοῦτον οὐδὲν πώποτε φαίνεται¹⁵ ποιήσας,
140. ὑβρίζων δὲ καὶ τύπτων ἅμ' ἀμφοτέρους ἡμᾶς καὶ κωμάζων¹⁶ καὶ τὰς θύρας ἐκβάλλων¹⁷ καὶ νύκτωρ εἰσιῶν ἐπὶ

¹ ὁ αὐτός	dezelfde
² ἐμοῖ	<i>dat. ethicus</i>
³ ἵνα + <i>ind. aor. geeft irreëel doel</i>	
⁴ ὧν <i>casus attractie: τούτων, ἃ over welke</i>	
⁵ διόμνυμι	plechtig zweren
⁶ ψεύδομαι, <i>perf. ἔψευσμαι</i>	
⁷ τριακοσίοι	300
⁸ συντίθεμαι	sluiten (<i>bijv. van een verdrag</i>)
⁹ ἀφίστημι	verwijderen
¹⁰ καίτοι	niettemin
¹¹ εἶπερ	gesteld dat
¹² παρακαλέω	oproepen
¹³ κατὰ + <i>acc.</i>	op grond van
¹⁴ περὶ + <i>gen.</i>	met betrekking tot
¹⁵ φαίνομαι + <i>ncp.</i>	blijken
¹⁶ κωμάζω	feestvieren
¹⁷ ἐκβάλλω	inbreken

γυναῖκας ἐλευθέρας. ἃ¹ χρή μάλιστα, ὦ βουλή, τεκμήρια² νομίζειν ὅτι³ ψεύδεται πρὸς ὑμᾶς.

145. 24. σκέψασθε δὲ ὡς ἄπιστα⁴ εἶρηκε⁵. τὴν γὰρ οὐσίαν⁶ τὴν ἑαυτοῦ ἄπασαν πεντήκοντα καὶ διακοσίων⁷ δραχμῶν ἐτιμήσατο⁸. καίτοι⁹ θαυμαστὸν εἶ¹⁰ τὸν ἐταιρήσοντα¹¹ πλειόνων¹² ἐμισθώσατο ὧν¹³ αὐτὸς τυγχάνει κεκτημένος¹⁴.
150. 25. εἰς τοῦτο¹⁵ δ' ἦκει¹⁶ τόλμης¹⁷ ὥστε οὐκ ἐξαρκεῖ¹⁸ περὶ τούτου μόνον αὐτῷ ψεύσασθαι, περὶ τοῦ δεδοκέναι τὸ ἀργύριον, ἀλλὰ καὶ κεκομίσθαι¹⁹ φησί· καίτοι πῶς εἰκός²⁰ ἐστι τότε μὲν ἡμᾶς τοιαῦτα ἐξαμαρτάνειν²¹ οἷα²² κατηγόρηκεν²³ οὗτος, ἀποστερεῖσαι²⁴ βουλομένους²⁵ τὰς

¹ ἃ	<i>relatieve aansluiting</i>
² τεκμήριον τό	bewijs
³ ὅτι	<i>hier: namelijk dat</i>
⁴ ἄπιστα	onbetrouwbaar
⁵ λεγω, εἶρηκα (<i>perf.</i>)	zeggen
⁶ οὐσία ἡ	bezit, vermogen
⁷ πεντήκοντα καὶ διακοσίων	250; <i>gen. pretii</i>
⁸ τιμάομαι	taxeren
⁹ καίτοι	toch
¹⁰ εἶ + <i>indicativus aoristus</i>	<i>irrealis van het verleden</i>
¹¹ ἐταιρήσοντα	<i>gesubstantiveerd ptc.; ἐταιρέω – ontucht bedrijven</i>
¹² πλείων	<i>genitivus pretii</i>
¹³ ὧν	<i>casus attractie: τούτων (gen.comp.), ἃ</i>
¹⁴ κτάομαι, κέκτημαι (<i>perf.</i>)	verwerven
¹⁵ τοῦτο + <i>gen. part.</i>	<i>hier: dit punt van</i>
¹⁶ ἦκει εἰς τι	gekomen zijn tot
¹⁷ τόλμα ἡ	brutaliteit
¹⁸ ἐξαρκεῖ + <i>inf.</i>	het is voldoende
¹⁹ κομίζομαι	terugkrijgen
κεκόμισμαι (<i>perf. medium</i>)	
²⁰ εἰκός ἐστι	het is logisch
²¹ ἐξαμαρτάνω	zich vergissen, fouten begaan
²² οἷος	zoals
²³ κατηγορέω	beschuldigen
²⁴ ἀποστερέω	afpakken
²⁵ βουλομένους	<i>hier: met de bedoeling (verwijst naar ἡμᾶς)</i>

- τριακοσίας δραχμάς, ἐπειδὴ δὲ ἀπεμαχεσάμεθα¹,
 τηνικαῦτα² ἀποδοῦναι τὸ ἀργύριον αὐτῷ, μήτε ἀφειμένους³
 155. τῶν ἐγκλημάτων⁴ μήτε ἀνάγκης⁵ ἡμῖν μηδεμιᾶς γενομένης;
26. ἀλλὰ γάρ, ὦ βουλή, πάντα αὐτῷ ταῦτα σύγκειται⁶ καὶ
 μεμηχάνηται⁷, καὶ δοῦναι μὲν φησιν, ἵνα μὴ δοκῇ δεινὰ
 ποιεῖν, εἰ μηδενὸς αὐτῷ συμβολαίου⁸ γεγεννημένου τοιαῦτα
 ἐτόλμα⁹ ὑβρίζειν τὸ μειράκιον¹⁰, ἀπειληφέναι¹¹ δὲ
 160. προσποιεῖται¹², διότι¹³ φανερός ἐστίν ἐγκαλέσας¹⁴ οὐδέ ποτ'
 ἀργύριον οὐδὲ μνεῖαν¹⁵ περὶ τούτου οὐδεμίαν ποιησάμενος.
27. Φησὶ δ' ἐπὶ ταῖς αὐτοῦ θύραις ὑπ' ἐμοῦ δεινῶς
 διατεθῆναι¹⁶ τυπτόμενος. φαίνεται δὲ πλεῖν ἢ τέτταρα
 στάδια¹⁷ ἀπὸ τῆς οἰκίας διώξας τὸ μειράκιον οὐδὲν κακὸν
 165. ἔχων, καὶ ταῦτα πλεῖν ἢ διακοσίων¹⁸ ἰδόντων¹⁹ ἀνθρώπων
 ἔξαρκός²⁰ ἐστι.

¹ ἀπομάχομαι	zich verweren
² τηνικαῦτα (<i>bijw.</i>)	op dat moment
³ ἀφίεμαι τινος (<i>gen. separativus</i>)	loslaten, afzien van
⁴ ἐγκλημα τό	beschuldiging
⁵ ἀνάγκη ἡ	noodzaak, dwang
⁶ σύγκειμαι	verzinnen zijn
⁷ μηχανάομαι	verzinnen, beramen
μεμηχάνημα (<i>perf. medium</i>)	
⁸ συμβόλαιον τό	overeenkomst
⁹ τολμάω	durven, wagen
¹⁰ μειράκιον τό	jongeman
¹¹ ἀπολαμβάνω	terugkrijgen
ἀπείληφα (<i>perf.</i>)	
¹² προσποιέομαι + <i>inf.</i>	doen alsof
¹³ διότι	daarom, omdat
¹⁴ ἐγκαλέω	een geldschuld aanmanen
¹⁵ μνεῖα	melding
¹⁶ διατίθημι, διατέθηκα (<i>perf.</i>)	in een toestand brengen
¹⁷ στάδιον	een lengtemaat; 186 meter
¹⁸ διακόσιοι	200
¹⁹ ὁράω, ἰδών (<i>ptc. aor.</i>)	zien
²⁰ ἔξαρκός εἰμί	ontkennen

28. Λέγει δ' ὥς ἡμεῖς ἤλθομεν ἐπὶ τὴν οἰκίαν τὴν τούτου ὄστρακον¹ ἔχοντες, καὶ ὥς ἠπείλουν² αὐτῷ ἐγὼ ἀποκτενεῖν, καὶ ὥς τοῦτό ἐστιν ἡ πρόνοια³. ἐγὼ δ' ἡγοῦμαι, 170. ὦ βουλή, ῥάδιον εἶναι γνῶναι ὅτι ψεύδεται, οὐ μόνον ὑμῖν τοῖς εἰωθόσι⁴ σκοπεῖσθαι⁵ περὶ τῶν τοιούτων, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι.
29. τῷ γὰρ ἂν δόξειε⁶ πιστὸν⁷ ὥς ἐγὼ προνοηθεῖς⁸ καὶ ἐπιβουλεύων ἤλθον ἐπὶ τὴν Σίμωνος οἰκίαν μεθ' ἡμέραν, 175. μετὰ τοῦ μειρακίου, τοσούτων ἀνθρώπων παρ' αὐτῷ συνειλεγμένων⁹, εἰ μὴ εἰς τοῦτο μανίας¹⁰ ἀφικόμην ὥστε ἐπιθυμεῖν εἰς ὧν πολλοῖς μάχεσθαι, ἄλλως τε καὶ¹¹ εἰδὼς ὅτι ἀσμένως¹² ἂν με εἶδεν ἐπὶ ταῖς θύραις ταῖς αὐτοῦ, ὃς καὶ ἐπὶ τὴν ἐμὴν οἰκίαν φοιτῶν¹³ εἰσῆι βία, καὶ οὔτε τῆς 175. ἀδελφῆς οὔτε τῶν ἀδελφιδῶν φροντίσας¹⁴ ζητεῖν με ἐτόλμα, καὶ ἐξευρῶν¹⁵ οὗ¹⁶ δειπνῶν ἐτύγχανον, ἐκκαλέσας ἔτυπτε μέ.
30. καὶ τότε μὲν ἄρα, ἵνα μὴ περιβόητος¹⁷ εἶην, ἡσυχίαν¹⁸ ἦγον, συμφορὰν¹ ἑμαυτοῦ νομίζων τὴν τούτου πονηρίαν².

¹ ὄστρακον, τό	potscherf
² ἀπειλέω + <i>dat.</i>	dreigen
³ πρόνοια ἡ	voorzorg
⁴ εἰῶθα <i>perf.</i>	de gewoonte hebben
⁵ σκοπέω	onderzoeken
⁶ δοκέω, ἔδοξα	
⁷ πιστός	geloofwaardig
⁸ προνοέω	van tevoren bemerken (<i>geen speciale betekenis in passief</i>)
⁹ συλλέγω <i>perf. Med.</i> συνείλεγμαι	verzamelen
¹⁰ μανία ἡ	razernij
¹¹ ἄλλως τε καί	speciaal, in het bijzonder
¹² ἄσμενος	blij
¹³ φοιτάω	gaan, komen
¹⁴ φροντίζω + <i>gen.</i>	zich bekommeren om
¹⁵ ἐξευρίσκω, <i>aor.</i> ἐξηῦρον	ontdekken
¹⁶ οὗ (<i>bijwoord</i>)	waar
¹⁷ περιβόητος	overal nageroepen, beroemd
¹⁸ ἡσυχία ἡ	rust, kalmte

185. ἐπειδὴ δὲ χρόνος διεγένετο, πάλιν, ὥς οὗτός φησιν,
ἐπεθύμησα περιβόητος γενέσθαι;
31. καὶ εἰ μὲν ἦν παρὰ τούτῳ τὸ μειράκιον, εἶχεν ἄν τινα
λόγον τὸ ψεῦδος αὐτῷ ὥς ἐγὼ διὰ τὴν ἐπιθυμίαν
ἠναγκαζόμεν³ ἀνοητότερόν⁴ τι ποιεῖν τῶν εἰκότων⁵. νῦν
190. δὲ τούτῳ μὲν οὐδὲ διελέγετο, ἀλλ' ἐμίσει⁶ πάντων
ἀνθρώπων μάλιστα, παρ' ἐμοὶ δ' ἐτύγχανε διαιτώμενον⁷.
32. ὥστε τῷ ὑμῶν πιστόν⁸ ὥς ἐγὼ πρότερον μὲν
ἐξέπλευσα⁹ ἐκ τῆς πόλεως ἔχων τὸ μειράκιον, ἵνα μὴ
τούτῳ μαχοίμην, ἐπειδὴ δὲ ἀφικόμην πάλιν, ἦγον αὐτὸν ἐπὶ
195. τὴν οἰκίαν τὴν Σίμωνος, οὗ πλεῖστα ἔμελλον¹⁰ πράγματα
ἕξειν;
33. καὶ ἐπεβούλευον μὲν αὐτῷ, οὕτω δὲ ἦλθον
ἀπαράσκευος ὥστε μήτε φίλους μήτε οἰκέτας μήτε ἄλλον
ἄνθρωπον παρακαλέσαι μηδὲνα, εἰ μὴ τοῦτό γε τὸ παιδίον,
200. ὃ ἐπικουρῆσαι¹¹ μὲν μοι οὐκ ἂν ἐδύνατο, μηνῦσαι¹² δὲ
ἱκανόν¹³ ἦν βασανιζόμενον¹⁴, εἴ τι ἐγὼ ἐξημάρτανον;
34. ἀλλ' εἰς τοσοῦτον ἀμαθίας¹⁵ ἀφικόμην, ὥστε
ἐπιβουλεύων Σίμωνι οὐκ ἐτήρησα αὐτὸν οὐ μόνον οἶόν τ'

¹ συμφορὰ ἢ	gebeurtenis
² πονηρία ἢ	boosaardigheid
³ ἀναγκάζω	noodzaken, dwingen
⁴ ἀνόητος	dom, dwaas
⁵ εἰκός, εἰκότος τό	waarschijnlijk
⁶ μισέω	haten
⁷ διαιτάομαι	leven
⁸ πιστός	geloofwaardig, echt, eerlijk (+ἐστὶν toevoegen)
⁹ ἐκπλέω	uitvaren, wegvaren
¹⁰ μέλλω + <i>inf. fut</i>	zullen, van plan zijn
¹¹ ἐπικουρέω	helpen
¹² μηνύω	bekend maken, verklaren, verklikken
¹³ ἱκανός + <i>inf.</i>	in staat
¹⁴ βασανίζω	verhoren, folteren
¹⁵ ἀμαθία, ἢ	domheid, onwetendheid

205. ἦν¹ λαβεῖν, ἢ νύκτωρ ἢ μεθ' ἡμέραν, ἀλλ' ἐνταῦθα ἦλθον
οὗ αὐτὸς ἔμελλον ὑπὸ πλείστων ὀφθήσεσθαι² τε καὶ
συγκοπήσεσθαι, ὥσπερ³ κατ' ἐμαυτοῦ τὴν πρόνοιαν
ἐξευρίσκων, ἵν' ὡς μάλιστα ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ὑβρισθείην;
35. Ἔτι τοίνυν⁴, ὦ βουλή, καὶ ἐκ τῆς μάχης τῆς γενομένης
ῥάδιον γνῶναι ὅτι ψεύδεται. τὸ γὰρ μειράκιον ὡς ἔγνω,
210. ῥίψαν⁵ θοιμάτιον, φεύγον ὥχετο, οὗτοι δὲ αὐτὸν
ἐπεδίωκον, ἐγὼ δὲ ἐτέραν ἀπελθὼν ὁδὸν ὠχόμην.
36. καίτοι ποτέρους χρὴ αἰτίους τῶν γεγενημένων εἶναι
νομίζειν, τοὺς φεύγοντας ἢ τοὺς ζητοῦντας καταλαβεῖν;
ἐγὼ μὲν γὰρ ἡγοῦμαι πᾶσιν εἶναι δῆλον⁶ ὅτι φεύγουσι μὲν
215. οἱ περὶ αὐτῶν δεδιότες⁷, διώκουσι δὲ οἱ βουλόμενοί τι
ποιῆσαι κακόν.
37. οὐ τοίνυν ταῦτα εἰκότα⁸ <μέν>, ἄλλως⁹ δὲ περὶ αὐτῶν
πέπρακται¹⁰, ἀλλὰ καταλαβόντες τὸ μειράκιον ἐκ τῆς ὁδοῦ
ἦγον βία, ἐντυχὼν δ' ἐγὼ τούτων μὲν οὐχ ἡπτόμην¹¹, τοῦ
220. μειρακίου δ' ἐπελαμβανόμην¹². οὗτοι δὲ ἐκείνόν τε ἦγον βία
καὶ ἐμὲ ἔτυπτον. καὶ ταῦθ' ὑμῖν ὑπὸ τῶν παραγενομένων
μεμαρτύρηται¹³. ὥστε δεινὸν εἰ περὶ τούτων ἐγὼ δόξω
προνοηθῆναι, περὶ ὧν¹⁴ οὗτοι τυγχάνουσιν οὕτω δεινὰ καὶ
παράνομα¹⁵ πεποιηκότες.

¹ οἷόν τέ ἐστι	het is mogelijk
² ὁράω, ὀφθήσομαι (<i>fut. passief</i>)	
³ ὥσπερ + <i>part.</i>	alsof
⁴ τοίνυν	welnu
⁵ ῥίπτω, ῥίψω	(<i>futurum</i>)
⁶ δῆλος	duidelijk
⁷ δέδουκα περὶ + <i>gen</i>	bang zijn voor iets/iemand
⁸ εἰκώς (<i>ptc.</i>)	logisch
⁹ ἄλλως	zomaar
¹⁰ πράττω	doen, handelen
πέπραγμα (<i>perf. medium</i>)	
¹¹ ἄπτομαι + <i>gen.</i>	aanraken, beetpakken
¹² ἐπιλαμβάνομαι + <i>gen.</i>	vastgrijpen
¹³ μαρτύρέω	getuigen
μεμαρτύρημαι (<i>perf.</i>)	
¹⁴ ὧν	<i>casus attractie</i> : τούτων, ἃ
¹⁵ παράνομος	in strijd met de wet

225. 38. τί δ' ἄν ποτε ἔπαθον, εἰ τὰναντία¹ τῶν νῦν
γεγεννημένων ἦν, εἰ πολλοὺς ἔχων τῶν ἐπιτηδείων² ἐγώ,
ἀπαντήσας³ Σίμωνι, ἐμαχόμεν ἑαυτῷ καὶ ἔτυπτον αὐτὸν καὶ
ἐδίωκον καὶ καταλαβὼν ἄγειν βίαν ἐζήτουν⁴, ὅπου⁵ νῦν
τούτου ταῦτα πεποιηκότος ἐγὼ εἰς τοιοῦτον ἀγῶνα⁶
230. καθέστηκα⁷, ἐν ᾧ καὶ περὶ τῆς πατρίδος καὶ τῆς οὐσίας τῆς
ἑμαυτοῦ ἀπάσης κινδυνεύω⁸;
39. Τὸ δὲ μέγιστον καὶ περιφανέστατον⁹ πάντων· ὁ γὰρ
ἀδικηθεὶς καὶ ἐπιβουλευθεὶς ὑπ' ἐμοῦ, ὥς φησιν, οὐκ
ἐτόλμησε τεττάρων ἐτῶν¹⁰ ἐπισκήψασθαι¹¹ εἰς ὑμᾶς. καὶ οἱ
235. μὲν ἄλλοι, ὅταν ἐρῶσι¹² καὶ ἀποστερῶνται¹³ ὧν ἐπιθυμοῦσι
καὶ συγκοπῶσιν¹⁴, ὀργιζόμενοι παραχρῆμα¹⁵ τιμωρεῖσθαι
ζητοῦσιν, οὗτος δὲ χρόνοις ὕστερον.
40. Ὅτι μὲν οὖν, ᾧ βουλή, οὐδενὸς αἰτιός εἰμι τῶν
γεγεννημένων, ἱκανῶς¹⁶ ἀποδεδείχθαι¹⁷ νομίζω· οὕτω δὲ
240. διάκειμαι¹⁸ πρὸς τὰς ἐκ¹⁹ τῶν τοιούτων πραγμάτων

¹ ἐναντίος + <i>gen.</i>	teggengesteld aan
² ἐπιτήδειος ὁ	vriend
³ ἀπαντάω + <i>dat.</i>	ontmoeten
⁴ ζητέω + <i>inf.</i>	proberen
⁵ ὅπου	waar, <i>hier</i> : terwijl
⁶ ἀγών ὁ	proces
⁷ καθίσταμαι εἰς τι καθέστηκα (<i>perf.</i>)	terechtkomen in
⁸ κινδινεύω περὶ + <i>gen.</i>	op het spel zetten
⁹ περιφανής	duidelijk
¹⁰ ἔτος τό	jaar
¹¹ ἐπισκήπτομαι	een aanklacht indienen
¹² ἐρᾶω	verliefd zijn
¹³ ἀποστερέομαι + <i>gen.</i>	berooft worden van
¹⁴ συγκόπτω	in elkaar slaan
¹⁵ παραχρῆμα	onmiddellijk
¹⁶ ἱκανός	voldoende
¹⁷ ἀποδείκνυμι ἀποδέδειγμαι (<i>perf. pass.</i>)	bewijzen
¹⁸ διάκειμαι πρὸς + <i>acc.</i>	gesteld zijn t.a.v.
¹⁹ ἐκ + <i>gen.</i>	ten gevolge van

- διαφοράς¹, ὥστε καὶ ἄλλα πολλὰ ὑβρισμένος² ὑπὸ
Σίμωνος καὶ καταγεῖς³ τὴν κεφαλὴν ὑπ' αὐτοῦ οὐκ
ἐτόλμησα αὐτῷ ἐπισκήψασθαι, ἡγούμενος δεινὸν εἶναι, εἰ
ἄρα περὶ παιδῶν ἐφιλονικήσαμεν⁴ ἡμεῖς πρὸς ἀλλήλους,
245. τούτου ἔνεκα ἐξελάσαι⁵ τινὰς ζητῆσαι ἐκ τῆς πατρίδος.
41. ἔπειτα δὲ καὶ οὐδεμίαν ἡγούμενην πρόνοιαν εἶναι
τραύματος⁶ ὅστις μὴ ἀποκτεῖναι βουλόμενος ἔτρωσε⁷.
42. τίς γὰρ οὕτως ἐστὶν εὐήθης, ὅστις ἐκ πολλοῦ⁸
προνοεῖται ὅπως ἔλκος⁹ τις αὐτοῦ τῶν ἐχθρῶν λήψεται¹⁰;
ἀλλὰ δῆλον ὅτι καὶ οἱ τοὺς νόμους ἐνθάδε θέντες, οὐκ εἴ
250. τινες μαχεσάμενοι ἔτυχον ἀλλήλων κατὰξαντες τὰς
κεφαλὰς, ἐπὶ τούτοις ἡξίωσαν τῆς πατρίδος φυγὴν
ποιήσασθαι· ἢ πολλοὺς γ' ἂν ἐξήλασαν· ἀλλ' ὅσοι
ἐπιβουλεύσαντες ἀποκτεῖναί τινας ἔτρωσαν, ἀποκτεῖναι δὲ
οὐκ ἐδυνήθησαν, περὶ τῶν τοιούτων τὰς τιμωρίας οὕτω
255. μεγάλας κατεστήσαντο¹¹, ἡγούμενοι, ὑπὲρ ὧν¹² ἐβού-
λευσαν καὶ προὐνοήθησαν, ὑπὲρ τούτων προσήκειν¹³
αὐτοῖς δίκην δοῦναι· εἰ δὲ μὴ κατέσχον¹⁴, οὐδὲν ἥττον¹⁵ τό
γ' ἐκείνων¹⁶
πεποιῆσθαι.
43. καὶ ταῦτα ἤδη καὶ πρότερον πολλάκις ὑμεῖς οὕτω

¹ διαφορά ἢ	geschil, ruzie
² ὑβρίζω	mishandelen
³ κατάγνυμι	verbrijzelen
⁴ φιλονικέω πρὸς + <i>acc.</i>	wedijveren
⁵ ἐξελαύνω ἐκ + <i>gen.</i> ἐξήλασα (<i>aor.</i>)	verbannen uit
⁶ τραῦμα τό	verwonding
⁷ τιτρώσκω	verwonden
⁸ ἐκ πολλοῦ	sinds lange tijd (<i>gen. temporis</i>)
⁹ ἔλκος τό	wond
¹⁰ λαμβάνω, λήψομαι (<i>fut.</i>)	
¹¹ καθίστημι	instellen
¹² ὧν	<i>casus attractie</i> : τούτων, ᾧ
¹³ προσήκω + <i>dat.</i>	passen bij
¹⁴ κατέχω, κατέσχον <i>aor</i>	tot succes brengen
¹⁵ οὐδὲν ἥττον	niets minder, net zo goed
¹⁶ τό ἐκείνων	de opzet van hen

260. διέγνωτε¹ περὶ τῆς προνοίας. καὶ γὰρ δεινὸν ἂν εἴη, εἰ ὅσοι ἐκ μέθης² καὶ φιλονικίας³ ἢ ἐκ παιδιῶν⁴ ἢ ἐκ λοιδορίας⁵ ἢ περὶ ἑταίρας⁶ μαχόμενοι ἕλκος ἔλαβον, εἰ ὑπὲρ τούτων ὦν, ἐπειδὴν βέλτιον φρονήσωσιν, ἅπασι μεταμέλει⁷, οὕτως [καὶ] ὑμεῖς μεγάλας καὶ δεινὰς τὰς τιμωρίας ποιήσεσθε,
265. ὥστε ἐξελαύνειν τινὰς τῶν πολιτῶν ἐκ τῆς πατρίδος.
44. Θαυμάζω δὲ μάλιστα τοῦτου τῆς διανοίας⁸. οὐ γὰρ τοῦ αὐτοῦ μοι δοκεῖ εἶναι⁹ ἔρᾳν τε καὶ συκοφαντεῖν¹⁰, ἀλλὰ τὸ μὲν τῶν εὐηθεστέρων¹¹, τὸ δὲ τῶν πανουργοτάτων¹². ἐβουλόμην δ' ἂν ἐξεῖναί μοι παρ' ὑμῖν καὶ ἐκ τῶν ἄλλων
270. ἐπιδείξαι τὴν τοῦτου πονηρίαν¹³, ἵνα ἐπίστησθε ὅτι πολὺ ἂν δικαιότερον αὐτὸς περὶ θανάτου ἠγωνίζετο¹⁴ ἢ ἑτέρους ὑπὲρ τῆς πατρίδος εἰς κίνδυνον καθίστη. τὰ μὲν οὖν ἄλλα ἔασω¹⁵.
- 45.** ὁ¹⁶ δ' ἡγοῦμαι ὑμῖν προσήκειν¹⁷ ἀκοῦσαι καὶ τεκμήριον¹⁸
270. ἔσεσθαι τῆς τοῦτου θρασύτητος¹⁹ καὶ τόλμης²⁰, περὶ τοῦτου μνησθήσομαι. ἐν Κορίνθῳ γάρ, ἐπειδὴ ὕστερον ἦλθε τῆς

¹ διαγιγνώσκω	besluiten
² μέθη ἢ	dronkenschap
³ φιλονικία ἢ	ruzie
⁴ παιδιὰ ἢ	spel
⁵ λοιδορία ἢ	schelden
⁶ ἑταῖρα ἢ	hetaire
⁷ μεταμέλει +dat.+ gen.	iemand heeft spijt van iets
⁸ διάνοια ἢ	gedachte, plan
⁹ ἐστι τινας	het is eigen aan, kenmerk van
¹⁰ συκοφαντέω	chanteren
¹¹ εὐήθης	goedmoedig
¹² πανούργος	sluw, doortrapt
¹³ πονηρία ἢ	slechtheid
¹⁴ ἀγωνίζομαι	proces voeren
¹⁵ ἔάω	zich niet bekommeren om
¹⁶ ὁ	<i>pron. dem.: relativum met ingesloten antecedent.</i>
¹⁷ προσήκω	passen
¹⁸ τεκμήριον τό	bewijs
¹⁹ θρασύτης ἢ	overmoed
²⁰ τόλμα ἢ	brutaliteit

πρὸς τοὺς πολεμίους μάχης καὶ τῆς εἰς Κορώνειαν
στρατείας¹, ἐμάχετο τῷ ταξιάρχῳ Λάχητι καὶ ἔτυπεν
αὐτόν, καὶ πανστρατιᾷ² τῶν πολιτῶν ἐξελθόντων, δόξας
275. ἄκοσμότατος³ εἶναι καὶ πονηρότατος⁴, μόνος Ἀθηναίων
ὑπὸ τῶν στρατηγῶν ἐξεκηρύχθη.

Vragen.

ad. cap. 21

1. Laat zien dat hier sprake is van de overgang naar de pistis?
2. Welk voordeel zou er volgens de spreker zijn, indien beiden dezelfde mening toegedaan waren? Om welk woordje gaat het exact? Citeer het.

ad. cap. 22

1. Wat zullen die συνθήκας ingehouden hebben?
2. Wat zou de spreker op zijn kerfstok hebben volgens Simon?
3. Wat is het zwakke punt van de aanklager?

ad. cap. 23

1. Wat wordt bedoeld met τοιοῦτον?

ad. cap. 24

1. In hoeverre klopt de redenatie van de spreker over het bezit van Simon? Wat is echter de zwakke plek van zijn redenatie?
2. Noem met naam, wie bedoeld is met τὸν ἐταιρήσοντα?

ad. cap. 25

1. Wat wordt bedoeld met τοιαῦτα?
2. ἀποστερεῖσθαι βουλομένους τὰς τριακοσίας δραχμὰς .. Hoe zou de spreker dat dan hebben willen doen?
3. Wat vindt de spreker zo ongerijmd in de woorden
τηνικαῦτα ἀποδοῦναι τὸ ἀργύριον αὐτῷ, μήτε ἀφειμένους
τῶν ἐγκλημάτων μήτε ἀνάγκης ἡμῖν μηδεμιᾶς γενομένης ?

ad. cap. 26

¹ στρατεία ἢ	expeditie
² πανστρατιᾷ	met het gehele leger
³ ἄκοσμος	wanordelijk
⁴ πονηρός	schadelijk, slecht

1. Waarom zou Simon niet δεινὰ ποιεῖν schijnen, als hij dat geld gegeven had?

2. Leg de redentie van ἀπειληφέναι uit.

ad. cap. 27

1. Welke twee zinsdelen staan in deze alinea scherp tegenover elkaar?

2. Hoe ontkracht de spreker de aantijgingen van Simon?

ad. cap. 28

1. In de eerste zin van 28 zitten drie stijlmiddelen. Welke?

2. Eigenlijk zou volgens de regels van het Grieks τοῦτό hier fout zijn. Waarom en wat zou het wel moeten zijn?

3. Hoe paait de spreker hier de raad?

ad. cap. 29

1. Welke elementen in de redenering van de spreker pleiten inderdaad in zijn voordeel?

2. Waarom zou Simon de spreker graag aan zijn deur hebben zien verschijnen?

ad. cap. 30

1. In alinea 30 is goed te zien wat lange tijd leidraad voor het fatsoenlijke gedrag van een Griek is geweest. Wat is die leidraad en waaruit maak je dat op?

ad. cap. 31

1. Leg de redentie van de eerste zin van 31 uit.

2. In de tweede zin brengt de spreker een nieuw aspect naar voren. Welk?

ad. cap. 32

1. De redentie van 32 is steekhoudend. Toon dat aan.

2. Benoem en verklaar: μαχοίμην, ἔξιεν.

ad. cap. 33

1. ἐπεβούλεον staat in de indicativus. Wat geeft die aan? Hoe echter is die hier gebruikt?

2. In de eerste zin van 33 staan een trikolon, repetitio, enumeratio, polysyndeton en antiklimax. Laat dat zien.

3. Leg uit hoe de combinatie μήτε ... μηδένα functioneert.

4. Hoe zit het met de status van het knaapje, als hij gefolterd kan worden?

ad. cap. 34

1. Als het werkelijk zo zou zijn gegaan, als in 34 geschilderd, wordt dan de term ὑβρισθεῖν terecht in de mond genomen?
2. Benoem en verklaar: συγκοπτήσεσθαι, ὑβρισθεῖν.

ad. cap. 36

1. Goed, wie vlucht is bang. De spreker suggereert ook, dat wie vlucht is. Vul in, wat in de vorige zin ontbreekt.
2. Welk woord hoeft overigens niet per se in de zin διώκουσι correct te zijn.

ad. cap. 37

1. Geef het aspect van ἦγον.
2. Tegenover welk eerder woord staat ἔτυπτον?

ad. cap. 38

1. Wat voor straf staat er blijkbaar op fysiek geweld tegen een burger?

ad. cap. 39

1. In deze alinea geeft de spreker een duidelijk beeld van de geldende mores. Welk?
2. Wat maakt het handelen van Simon verdacht?

ad. cap. 40

1. Waarop ligt hier duidelijk het accent in het verweer tegen Simon?
2. De spreker relateert hier de hele kwestie. Hoe doet hij dat?
3. Benoem en verklaar: ὑβρισμένος, καταγείς.

ad. cap. 41

Leg de redenatie van deze alinea uit. Waarin gaat ze mank?

ad. cap. 42

1. Welk woord in de zin ἀλλὰ δῆλον .. is het sleutelwoord voor de redenatie, dat het nooit de bedoeling zal zijn geweest van de wetgevers na een gevecht met verwonding mensen te verbannen?
2. Welke twee woorden zijn van belang voor de redenatie van de zin ἀλλ' ὅσοι ..?
3. Waarop slaat τό in de laatste regel?

ad. cap. 43

1. Blijkbaar wil de spreker, dat de raad verzachtende omstandigheden kent. Wat zijn die omstandigheden?
2. Wat wordt bedoeld met ἐπειδὴν βέλτιον φρονήσωσιν?

ad. cap. 44

1. Waarop slaat de opmerking οὐ γὰρ τοῦ αὐτοῦ μοι δοκεῖ εἶναι¹ ἐρᾶν τε καὶ συκοφαντεῖν?

ad. cap. 45

1. In 45 doet de spreker niet, wat hij in 44 heeft aangekondigd. Laat dat zien.

Epilogos.

46. Ἔχοιμι δ' ἂν καὶ ἄλλα πολλὰ εἰπεῖν περὶ τούτου, ἀλλ' ἐπειδὴ παρ' ὑμῖν οὐ νόμιμόν² ἐστὶν ἔξω τοῦ πράγματος λέγειν, ἐκεῖνο ἐνθυμεῖσθε³. οὗτοί εἰσιν οἱ βία εἰς τὴν
280. ἡμετέραν οἰκίαν εἰσιόντες, οὗτοι οἱ διώκοντες, οὗτοι οἱ βία ἐκ τῆς ὁδοῦ συναρπάζοντες⁴ ἡμᾶς.
47. ὧν⁵ ὑμεῖς μεμνημένοι τὰ δίκαια⁶ ψηφίζεσθε⁷, καὶ μὴ <με> περιίδητε⁸ ἐκ τῆς πατρίδος ἀδίκως ἐκπεσόντα⁹, ὑπὲρ ἧς ἐγὼ πολλοὺς κινδύνους κεκινδύνευκα καὶ πολλὰς
285. λητουργίας λελητούργηκα¹⁰, καὶ κακοῦ μὲν αὐτῇ¹¹ οὐδενὸς αἴτιος γεγέννημαι, οὐδὲ τῶν ἐμῶν προγόνων¹² οὐδεὶς, ἀγαθῶν δὲ πολλῶν.

¹ ἐστὶ τινος

het is eigen aan, kenmerk van

² νόμιμος

wettig, rechtvaardig

³ ἐνθυμέομαι + *gen.*

overdenken

⁴ συναρπάζω

meesleuren

⁵ ὧν

relatieve aansluiting

⁶ *Acc. van inw. obj.*

stemmen, beslissen

⁸ περιοράω

verdragen, toestaan

περιεῖδον (*aor.*) + *a.c.p.*

⁹ ἐκπίπτω

verbannen worden

¹⁰ λειτουργέω,

een dienst verrichten voor de staat

λελειτούργηκα (*perf.*)

¹¹ αὐτῇ

verwijst naar: πατρίς

¹² πρόγονος ὁ

voorouder

48. ὥστε δικαίως ἂν ὑφ' ὑμῶν καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων
ἐλεηθείην, οὐ μόνον εἴ τι πάθοιμι¹ ὧν Σίμων βούλεται,
290. ἀλλὰ καὶ ὅτι ἠναγκάσθην² ἐκ τοιούτων πραγμάτων εἰς
τοιούτους ἀγῶνας καταστήναι.

Vragen.

1. Benoem en verklaar: θρασύτητος, μνησθήσομαι,
ἐξελεθόντων.

ad. cap. 46

1. In de laatste zin van deze alinea zitten een parallellie,
repetitio, enumeratio en asyndeton. Laat dat zien.

ad. cap. 47

Welke vier argumenten haalt de spreker aan om hem niet te
verbannen. Welk van die vier is valide in onze ogen?

ad. cap. 48

1. Waarnaar verwijst ὥστε.

¹ πάσχω, πάθοιμι (*opt. aor.*) straf ondergaan

² ἀναγκάζω dwingen, eisen
ἠναγκάσθην (*aor. pass.*)

Moord op Eratosthenes

Prooimion

1. Ik zal het wel veel waard achten, mannen, dat jullie je zulke rechters betonen over die zaak, precies zoals jullie wel voor jezelf zouden zijn, als jullie zo iets mee hadden gemaakt. Want ik weet goed, dat als jullie dezelfde mening zouden hebben, als over jullie zelf, dat er wel niemand zou zijn, die zich niet zou ergeren om wat er gebeurd is, maar dat jullie allen wel zouden menen, dat de straf betreffende diegenen, die dat soort dingen betrachten, gering is.
2. Dat zal wel niet alleen bij jullie besloten/de mening zijn, maar in heel Griekenland. Want alleen omtrent zo'n onrecht is zowel in een democratie als in een oligarchie dezelfde straf aan de zwaksten jegens de machtigsten (terug)gegeven, zodat de minste hetzelfde krijgt als de beste. Zozeer menen, o mannen, alle mensen, dat die euveldaad de ergste is.
3. Ik meen, dat jullie omtrent de omvang van de straf dezelfde mening hebben, dat niemand zo onverschillig is, dat hij denkt, dat diegenen, die aan dat soort daden schuldig zijn vergiffenis moeten krijgen, of een kleine straf verdienen.
4. Ik vind, dat ik moet aantonen, dat Eratosthenes overspel heeft gepleegd met mijn vrouw en dat hij haar heeft verleid en mijn kinderen te schande heeft gemaakt en mij zelf heeft beledigd, doordat hij mijn huis is ingegaan en dat hij en ik nooit enige vijandschap hebben gehad behalve deze, en dat ik dat niet om geld heb gedaan om rijk in plaats van arm te worden noch om enig ander gewin behalve wraak volgens de wetten.
5. Ik welnu zal jullie vanaf het begin al mijn daden onthullen zonder iets weg te laten, maar wel de waarheid vertellend. Want ik denk, dat dat de enige redding voor mij is, als ik jullie alles, wat gedaan is, kan vertellen.

Diegesis

Euphiletos was een voorzichtige echtgenoot.

6. Want ik, Atheners, toen ik besloten had te trouwen en een vrouw voor me in mijn huis te brengen, was ik voor de rest zo, dat ik haar niet hinderde en dat het niet al te zeer in haar macht lag te doen wat zij wilde en ik hield haar naar vermogen in de gaten en ik lette op precies zoals logisch was.
7. In de eerste tijd was zij, Atheners, de aller beste. Want zij was een enorme en spaarzame huishoudster en zij regelde alles precies. Maar toen mijn moeder was gestorven, is haar dood de oorzaak van al mijn ellende geworden.
8. Want toen mijn vrouw haar gevolgd was ter begrafenis, werd zij na door die kerel gezien te zijn mettertijd verleid. Want wachtend op de dienaar, die naar de markt ging en haar voorstellen doend kocht hij haar om.

Euphiletos' naïviteit.

9. Ten eerste dan, mannen, (want het is nodig ook jullie dat te vertellen) heb ik een huisje met twee verdiepingen, dat een bovenverdieping heeft gelijk aan die beneden, verdeeld in vrouwen- en mannenvertrek. En toen wij een baby hadden gekregen, zoogde de moeder het. Opdat zij niet, telkens wanneer zij zich moest baden, gevaar liep, wanneer zij de trap afliep, verbleef ik boven en de vrouwen verbleven beneden.
10. En het was al zo gewoon, dat mijn vrouw dikwijls wegging naar beneden naar de baby om daar te slapen om het de borst te geven en opdat het niet zou schreeuwen. En dat ging zo lange tijd en nooit kreeg ik argwaan, maar ik was zo naïef, dat ik meende, dat mijn vrouw de bezonnenste van alle vrouwen in de stad was.
11. Toen de tijd voortging, mannen, kwam ik onverwacht van het land en na het maal schreide het kind en het had het niet naar de zin, omdat het door het meisje met opzet pijn gedaan werd, opdat het dat zou doen. Want die kerel was binnen.

12. Want later heb ik alles vernomen. En ik beval mijn vrouw weg te gaan en het kindje de borst te geven, opdat het zou ophouden met huilen. Zij wilde eerst niet, alsof zij mij tot haar plezier na lange tijd van het land had zien komen. Toen ik boos werd en haar beval weg te gaan, zei ze : "Ja, ja, zeker opdat jij hier het meisje beproeft. Ook al eerder probeerde je haar mee te trekken, toen je dronken was."
13. En ik lachte en toen zij opgestaan was en wegging, deed ze de deur dicht, veinzend te schertsen en trok zij de grendel ervoor. Zonder dat ik iets daarvan ter harte nam en daarover argwaan koesterde, sliep ik tot mijn vreugde, gekomen van het land.
14. Toen het tegen de dag was, kwam zij en deed zij de deur open. En toen ik had gevraagd, waarom de deur 's nachts kraakte, zei ze, dat de kandelaar bij het kindje uitgegaan was en dat ze die daarna bij de burens had aangestoken. Ik zweeg en meende, dat het zo was. Mij scheen het wel toe, dat haar gezicht geblanket was, terwijl haar broer nog geen dertig dagen dood was. Toch zonder ook maar iets gezegd te hebben over de kwestie ging ik stil weg naar buiten.

Euphiletos'ontdekt het bedrog

15. Daarna, mannen, toen er tijd verlopen was en ik in hoge mate mijn eigen ellende niet doorgrond had, kwam er een oud wijf op mij af, heimelijk gestuurd door een vrouw met wie hij een affaire had, zoals ik later hoorde; zij, boos en in de mening onrecht te ondergaan, omdat hij niet meer even vaak naar haar toe kwam, hield hem in het oog, totdat zij ontdekte, wat de reden was. Dat mens dus, naar mij toegekomen, in de buurt van mijn huis wachtend, zei: "Eufiletos, denk niet dat ik uit enige bemoeizucht naar je toe gekomen ben.
16. Want die kerel, die zich schandalig tegenover jou en je vrouw gedraagt, is per toeval onze vijand. Als jij dus de dienaar pakt die naar de markt gaat en voor jullie het huishouden doet en als jij die toetst, zul jij alles vernemen. Het is," zo zei ze, "Eratosthenes uit de demos Oè , die dat doet, die niet alleen

jouw vrouw heeft verleid, maar ook vele anderen, want dat heeft hij als vaardigheid.”

17. Na dat gezegd te hebben, o mannen, ging zij weg en ik was direct verward en bij mij kwam alles in mijn geest op en ik was vol argwaan, bedenkend hoe ik in mijn kamer was opgesloten en me herinnerend dat in die nacht de tussen- en buitendeur kraakte, hetgeen nooit gebeurd was en dat mijn vrouw mij toescheen zich opgesmukt te hebben. Dat alles kwam in mijn geest op en ik was vol argwaan.

Euphiletos dwingt de voedster tot verraad.

18. Gegaan zijnde naar huis beval ik de dienaress mij te volgen naar de markt en toen ik haar naar iemand van mijn vrienden had gebracht, zei ik, dat ik alles vernomen had, wat er in mijn huis gebeurde. Ik zei haar : “ Aan jou staat het dus vrij om van twee dingen te kiezen welk van beide jij wil, hetzij gezeseld in een molen gegooid te worden en nooit op te houden door zulke rampen geteisterd te worden, hetzij heel de waarheid opgebiecht hebbend niets ergs te ondergaan, maar van mij vergiffenis te krijgen voor jouw fouten. Lieg geenszins, maar spreek heel de waarheid.”
19. Eerst ontkende zij en beval zij te doen wat ik maar wilde; want dat zij niets wist, maar toen ik gewag had gemaakt van Eratosthenes tegenover haar en toen ik gezegd had, dat dat die kerel was die geregeld naar mijn vrouw toeging, raakte zij uit het veld geslagen in de mening, dat ik alles precies wist en
20. toen eindelijk voor mijn knieën gevallen en van mij mijn woord gekregen hebbend niets ergs te zullen ondergaan, vertelde zij eerst, dat hij na de begrafenis naar haar toekwam, vervolgens dat zij zelf tenslotte berichtjes naar binnen bracht en dat zij met de tijd overreed werd en zij verklapte de bezoeken op wat voor wijze zij die tot zich liet en dat tijdens het Thesmoforiëfeest, terwijl ik op de akkers was, zij naar het heiligdom ging met de moeder van die kerel en zij verklapte al de andere dingen, die gebeurd waren.
- En toen dat alles door haar verteld was, zei ik:

21. “Welnu, zorg ervoor, dat niemand van de mensen dat zal vernemen; zo niet, dan zal voor jou niets gelden van wat met mij is afgesproken. Ik wil, dat jij mij dat op heterdaad toont, want ik heb geenszins behoefte aan woorden, maar dat de zaak duidelijk is, als het tenminste zo is.”
22. Zij stemde er mee in dat te doen. En daarna verstreken vier of vijf dagen zoals ik jullie met grote bewijzen zal tonen.

De echtbreker gestraft.

- Maar eerst zal ik beschrijven wat er gebeurd is op de laatste dag. Ik had een verwant Sostratos. Ik ontmoette hem toen hij van de akker kwam,
23. terwijl de zon onder was en wetend, dat hij zo laat thuisgekomen geenszins thuis zijn verwanten zou aantreffen beval ik hem met mij te eten. En thuis bij mij gekomen en naar het vertrek boven gegaan hadden wij een etentje. En toen het hem goed was, ging hij weg en sliep ik. Maar, mannen, Eratosthenes kwam binnen en toen de dienares mij gewekt had, zei zij onmiddellijk, dat hij binnen was en toen ik haar gezegd had te zorgen voor de deur en toen zij naar beneden was gegaan, ging ik stilletjes weg en kwam ik bij deze en gene en trof ik sommigen niet thuis aan en ontdekte ik, dat anderen zelfs niet in ‘t land waren.
24. En toen ik zoveel mogelijk van de aanwezigen erbij had genomen ging ik. En na fakkels uit de dichtstbijzijnde winkel gepakt te hebben gingen wij naar binnen, terwijl de deur openstond en de meid gereed stond. Nadat de eersten van ons de deur van het vertrek hadden opengestoten, zagen wij naar binnen gaand hem nog liggen naast mijn vrouw, maar diegenen van ons, die later binnenkwamen, zagen hem naakt op het bed staan.
25. En ik wierp hem met een klap neer en na zijn beide knuisten naar achteren gedraaid te hebben en geboeid te hebben, vroeg ik hem, waarom hij zo brutaal was mijn huis binnen te

dringen. En hij gaf wel toe onrecht te doen, maar hij smeekte en bad hem niet te doden, maar geld te eisen.

26. Ik zei: “Niet ik zal jou doden, maar de wet van de stad, die jij overtredend minder waard achtte dan jouw pleziertjes en er liever voor koos zo’n fout jegens mijn vrouw en kinderen te begaan dan de wetten te gehoorzamen en netjes te zijn.”
27. Mannen, zo kreeg hij datgene juist wat de wetten bevelen, dat de lieden, die dat soort dingen doen, moeten krijgen. Niet naar binnen gesleurd van de weg af, ook niet naar de haard gevlucht, precies zoals zij daar zeggen, want hoe zou hij dat gedaan hebben? Omdat hij in dat vertrek geslagen direct ter aarde viel en ik zijn beide handen op de rug gedraaid heb en omdat er binnen zoveel mensen waren, dat hij niet dwars daardoor heen kon vluchten zonder wapen of knots of iets anders waarmee hij zich tegen de binnengekomenen zou hebben verweerd?

Pistis.

Eratosthenes ontkent niet.

28. Maar, mannen, ik denk dat jullie ook weten, dat degenen, die niet rechtvaardig doen, niet erkennen, dat de vijanden de waarheid spreken, maar zelf liegend en dat soort dingen plottend, gevoelens van woede proberen op te wekken bij hun toehoorders tegen de mensen, die het rechtvaardige doen. Lees dus eerst voor mij de wet op.

WET

29. Hij betwistte het niet, mannen, maar erkende onrecht te doen en opdat hij niet gedood werd, smeekte hij en bad hij en hij was bereid geld te betalen en ik stemde niet in met zijn boete, maar ik vond het juist, dat de wet van de stad krachtiger was en ik inde die straf, die jullie in de mening, dat het het

rechtvaardigst was, hebben ingesteld voor de mensen die dat soort dingen doen. En treedt op als getuigen daarvan voor mij.
GETUIGEN

30. En lees ook voor mij die wet van de zuil van de Areopagos voor.
WET

Jullie horen, mannen, dat door de rechtbank van de Areopagos zelf, waaraan het en overgeërfd is en ten tijde van ons toegewezen is processen in zake moord te berechten, uitdrukkelijk gezegd is hem niet van moord te beschuldigen, die bij zijn eigen vrouw een minnaar gegrepen hebbend die straf zal uitvoeren.

31. En zo zeer meende de wetgever, dat ten aanzien van de getrouwde vrouwen die straffen rechtvaardig waren, dat hij ook diezelfde straf heeft opgelegd aan concubines, die minder waard zijn. En toch is het duidelijk, dat, als de wetgever een grotere straf had dan die van de getrouwde vrouwen, hij die zou hebben ingesteld. Maar nu niet in staat een zwaardere straf dan die voor wettige vrouwen te ontdekken vond hij het juist, dat diezelfde straf er ook voor de bijzitten kwam. Lees voor mij ook die wet.

WET

Vooraf een charmeur moet zwaar gestraft worden.

32. Jullie horen, mannen, dat de wet beveelt, dat als iemand een vrij man of kind fysiek schendt, hij dubbele schadevergoeding verschuldigd is; dat echter, als hij dat met een vrouw doet, juist in het geval van wie het geoorloofd is te doden, dat het onder de zelfde bepalingen valt. Zo, mannen, meende de wetgever, dat zij die overweldigen minder straf waard zijn dan zij die overreden, want tegen de laatsten heeft hij de doodstraf ingesteld en voor de eersten heeft hij de straf dubbel gemaakt,
33. in de mening dat zij, die door geweld hun zin krijgen, door de verkrachten gehaat worden. Maar dat de verleiders de zielen

van de vrouwen zo aantasten, dat zij andermans vrouw meer eigen aan zich zelf maken dan aan hun mannen en dat in hun handen heel het huis is gekomen en dat voor de kinderen onduidelijk is van wie beiden zij toevallig zijn, van de mannen of van de echtbrekers. In ruil daarvoor heeft de wetgever tegen hen de doodstraf ingesteld.

34. Mij, welnu, mannen, hebben de wetten niet alleen vrijgesproken ervan onrecht te doen, maar zelfs bevolen die straf te innen en het ligt bij jullie of het nodig is dat die wetten krachtig zijn of niets waard zijn.
35. Want ik denk, dat al de steden daarom de wetten instellen, opdat wij over welke zaken wij in aporie zijn ons gewend hebbend tot die wetten bekijken, wat er door ons gedaan moet worden. Die wetten, welnu, adviseren bij zulke zaken degenen, die onrecht lijden, zo'n straf te innen.
36. Ik wil, dat jullie diezelfde mening als die wetten hebben; zoniet, dan zullen jullie zulk een vreesloosheid voor de echtbrekers instellen, dat jullie ook de dieven er toe zullen aanzetten te zeggen echtbrekers te zijn, goed wetend, dat als zij die beschuldiging met betrekking tot zichzelf uiten en als zij zeggen met dat doel de huizen van de anderen binnen te gaan, niemand hen zal aanraken. Allen immers zullen weten, dat het nodig is niet meer te vertrouwen op de wetten van overspel, dat jullie uitspraak nodig is; uw uitspraak heeft immers van allen in de stad het grootste gezag.

Euphiletos heeft het niet gepland.

37. Bekijkt u het eens, mannen. Zij klagen mij immers ervan aan, dat ik op die dag de dienaar beval de jonge man te gaan halen. Ik, heren, meende, dat ik wel rechtvaardig zou handelen, indien ik op iedere wijze de verleider van mijn vrouw zou pakken.
38. Want als ik beval die man te gaan halen, indien er woorden waren gebezigd, maar indien geen daad had plaats gevonden, dan zou ik onrecht doen. Maar als ik hem op welke wijze dan

ook zou pakken, indien reeds alles tot het eind gedaan was en hij dikwijls mijn huis binnen was gegaan, dan zou ik van mij zelf denken, dat ik bezonnen was.

39. Bekijkt u nu, dat zij ook dat liegen. Gemakkelijk zullen jullie dat aan de hand van het volgende inzien. Want toen mij, o heren, wat ik ook al eerder heb gezegd, Sostratos, een vriend en verwant, van de akker tegemoet gekomen was rond zonsondergang, at hij met mij en toen hij genoeg had, ging hij weg.
40. En bedenkt toch eerst, heren het volgende. Als ik in die nacht Eratosthenes wilde belagen, was het dan beter voor mij elders te dineren, of degene die met mij zou eten naar mijn huis te leiden? Want zo zou hij het minder gedurfd hebben mijn huis in te gaan. Schijnt het u verder toe, dat ik na mijn disgenoot te hebben laten gaan alleen zou zijn achtergebleven en alleen zou zijn, of dat ik hem zou vragen te blijven, opdat ik met hem de echtbreker zou straffen?
41. Verder, mannen, schijnt het jullie niet toe, dat ik mijn vrienden overdag bericht zou hebben en hun gevraagd zou hebben zich in het huis van een van mijn vrienden, die het dichtstbij zijn, te verzamelen eerder dan dat ik, zodra ik hem bemerkte had, 's nachts zou rondrennen, niet wetend, wie ik thuis zou aantreffen en wie niet/buiten? En ik ben naar Harmodios gegaan en daar deze of gene, zonder dat ze in het land waren (want ik wist dat niet) en anderen vond ik niet thuis, maar met wie mogelijk ging ik naar (mijn huis).
42. En toch, als ik het van tevoren had geweten, schijnt het u niet toe, dat ik dan ook dienaren gereed gemaakt zou hebben en mijn vrienden bericht zou hebben gestuurd, opdat ik zelf enerzijds zo veilig mogelijk naar binnen zou gaan (want hoe zou ik weten, of ook hij misschien een ijzeren wapen zou hebben?) en anderzijds met zo veel mogelijk getuigen wraak zou nemen? Maar nu zonder iets te weten van de dingen die zouden gebeuren die nacht, heb ik meegenomen wie ik kon. En voor mij moeten jullie als getuigen optreden..

Getuigen.

43. Jullie hebben de getuigen gehoord, heren. Gaat nu eens bij jullie zelf als volgt na over die zaak, zoekend, of ik en Eratosthenes ooit enige vijandschap hebben gehad behalve die. Want jullie zullen er geen vinden.
44. Want noch heeft hij mij valselijk aanklagend tegen mij een schriftelijke aanklacht ingediend, noch heeft hij het ondernomen mij uit de stad te laten verbannen, en niet heeft hij persoonlijke processen gevoerd en niet was ik me bewust van enig kwaad, welke ik vrezend, dat iemand het zou vernemen, ernaar verlangde hem te doden, noch had ik enige hoop, dat als ik dat met succes zou doen, ergens vandaan geld zou krijgen. Want sommigen beramen om dat soort zaken de dood voor elkaar.
45. Welnu het is er zo ver vanaf, dat wij hetzij een scheldpartij of dronkemansruzie of enig ander geschil hebben gehad, dat ik die kerel zelfs nog nooit gezien had behalve in die nacht. Met welke bedoeling dus riskeerde ik zo'n risico, als mij niet door hem het grootste onrecht aangedaan was?
46. Handelde ik vervolgens goddeloos na zelf getuigen erbij geroepen te hebben, hoewel het mij mogelijk was, als ik tenminste ten onrechte hem wilde doden, dat niemand met mij daarvan afwist?

Epiloog.

47. Ik dus, heren, meen, dat die straf niet persoonlijk voor mijzelf was, maar voor heel de stad. Want als degenen, die dat soort dingen doen, zien, wat voor prijzen uitgelooft zijn voor zulke fouten, zullen ze minder fouten maken jegens de anderen, als zij zien, dat ook jullie dezelfde mening hebben.
48. Zo niet, dan is het veel beter de heersende wetten uit te wissen en andere in te stellen, die degenen, die hun eigen vrouwen bewaken, met de straffen zullen straffen en voor degenen, die zich aan hen willen bezondigen, grote veiligheid zullen geven.

49. Want het is zo veel rechtvaardiger dan dat de burgers door de wetten belaagd worden, die hun wel bevelen, als iemand een echtbreker te pakken krijgt, met hem te doen, wat hij dan ook maar wil, terwijl echter de processen veel gevaarlijker zijn voor wie onrecht aangedaan wordt dan voor wie in strijd met de wetten andermans vrouwen schenden.
50. Want ik loop nu zowel wat betreft mijn lichaam als ook wat betreft mijn geld en al het andere risico, omdat ik de wetten van de stad gehoorzaamde.

Tegen Simon

Prooimion

- 1 Hoewel ik vele en verschrikkelijke dingen weet over Simon, o raad, had ik nooit gedacht, dat hij zo grote durf zou bereiken, dat hij naar aanleiding daarvan, waarom hij gestraft moest worden, een aanklacht in zou dienen, alsof hem onrecht werd aangedaan en dat hij na zo een grote en plechtstatige eed gezworen te hebben naar jullie ging.
- 2 Welnu, als enige anderen een beslissing betreffende mij zouden nemen, zou ik wel hevig vrezen, ziende dat zowel voorbereidingen zich zo ontwikkelen als ook dat er zulke lotbeschikkingen soms gebeuren, dat veel ook in strijd met de mening voor de aangeklaagden afloopt. Door voor jullie op te treden hoop ik wat rechtvaardig is te zullen krijgen.
- 3 Ik word vooral boos, o raad, omdat ik aangaande die zaken gedwongen zal worden te spreken tot jullie, waarover ik uit schaamte, voor het geval dat velen daarvan getuige zouden zijn, het verdroeg onrecht te ondergaan. Daar Simon mij in zodanige dwangpositie gebracht heeft, zal ik jullie alwat gedaan is vertellen zonder iets te verbergen.
- 4 Ik acht het juist, o raad, dat als ik onrecht bega, dat ik geen vergiffenis verkrijg. Echter, als ik met betrekking tot dat zal aantonen niet schuldig te zijn aan wat Simon onder ede verklaard heeft, maar als ik me overigens wel in jullie ogen in strijd met mijn leeftijd nogal dwaas gedragen heb tegenover het jongetje, vraag ik jullie mij geenszins als slechter te beschouwen, wetende dat in alle mensen begeren zit, maar dat hij wel de beste en de verstandigste zal zijn, alwie het fatsoenlijkst de gebeurtenissen kan verdragen. In al deze dingen liep Simon mij voor de voeten, zoals ik jullie zal aantonen.

Diegesis

- 5 Want wij verlangden, o raad, naar Theodotus, een Plataeïsche jongeman, en ik wilde hem dan, door hem goed te behandelen, als vriend hebben, maar hij daar dan was van plan, overmoedig en in strijd met de wet handelend, hem te (zullen) dwingen te doen wat hij maar wilde. Het zal wel te veel werk zijn te vertellen, hoeveel hij door toedoen van hem heeft geleden, maar ik meen, dat het jullie past al de fouten te horen, die hij jegens mij zelf heeft begaan.
- 6 Want nadat hij te weten was gekomen, dat de jongeman bij mij was en toen hij in de nacht, terwijl hij dronken was, naar mijn huis gegaan was en de deuren ingetrapt had, ging hij het vrouwenvertrek in, terwijl mijn zus en nichtjes binnen waren, die zo eervol hebben geleefd, dat ze zich zelfs schaamden door verwanten te worden gezien.
- 7 Hij welnu kwam tot dit punt van overmoed, dat hij niet eerder wilde weggaan, voordat de aanwezigen en zij, die met hem gekomen waren in de mening dat hij verschrikkelijke dingen deed, hem met geweld wegjoegen, toen hij bij de kleine meisjes en wezen binnenging, en het was er zover vanaf dat hij berouw toonde over de euvel daden, dat hij, uitgevonden hebbend waar wij aten, een meest ongewone en meest ongelofelijke daad verrichtte, indien men niet bekend was met zijn razernij.
- 8 Want toen hij mij van binnen naar buiten had geroepen, probeerde hij mij direct te slaan, zodra als ik naar buiten was gegaan. Toen ik hem had afgeweerd, gooide hij stenen naar mij, nadat hij op een afstand was gaan staan. En hij miste mij, maar van Aristokrites, die met hem naar mij was gekomen, sloeg hij het voorhoofd kapot door hem te treffen met een steen.
- 9 Ik welnu, o raad, menende erg te lijden en me schamend over het ongeluk precies wat ik reeds eerder heb gezegd, hield stand en ik gaf liever de voorkeur aan het niet bestraffen van die zondes dan aan de burgers toe te schijnen dom te zijn, omdat ik wist, dat het gedane passend was bij zijn lafheid en velen van degenen, die gewend zijn jaloers te zijn, indien

iemand bereid is in de stad nuttig te zijn, om mij lachen zouden, dat ik hieronder lijd/leed.

10 Ik was zo hevig radeloos over wat ik zou doen met de wetteloosheid van hem, dat het mij het best scheen te zijn te vertrekken [uit de stad]. Met de jongeman (want het is nodig de hele waarheid te vertellen) vertrok ik uit de stad. Toen ik meende, dat de tijd voldoende was voor Simon de jongeman te vergeten en berouw te hebben van zijn vroegere fouten, kwam ik terug.

11 En ik ging naar Peiraeus, maar hij daar, zodra hij bemerkte had, dat Theodotus was aangekomen en verbleef bij Lusimachos, die dichtbij het huis woonde dat die figuur gehuurd had, riep sommigen van zijn verwanten bij zich, en zij aten en zij dronken en zij hadden bewakers op het dak gezet, opdat zij, wanneer de jongen naar buiten zou komen, hem naar binnen zouden slepen.

12 En op dit moment kwam ik uit Peiraeus en sloeg ik af naar Lysimachus en weinig tijd doorgebracht hebbend gingen we naar buiten. Zij reeds dronken zijnde sprongen naar buiten op ons af. En sommigen van de aanwezigen wilden niet met hem meedoen aan de misdaad, maar Simon daar en Theophilos en Protarchos en Autokles sleepten de jongen achter zich aan. Hij, de mantel afgegooid hebbend, ging vluchtend weg/vluchtte weg.

13 Ik, in de mening, dat hij zou ontsnappen en dat zij, zodra als zij mensen ontmoetten, uit schaamte zich af zouden wenden - hierover nagedacht hebbend ging ik weg langs een andere weg. Zo zeer paste ik op voor hen en al wat door hen gebeurd was beschouwde ik als een grote ramp voor mezelf.

14 En daar, waar Simon zegt, dat het gevecht ontstond, werd van niemand noch van ons noch van hen het hoofd verbrijzeld, noch liep iemand enig andere ramp op, waarvan ik jullie nu de aanwezigen als getuigen zal voorleiden.

GETUIGEN

15 Dat het welnu deze was, die onrecht deed, o raad, en die ons belaagde en ik niet hem, is aan jullie door getuigen bevestigd door hen, die toen aanwezig waren. Hierna vluchtte de

- jongeman weg naar een volderwerkplaats en zij dus samen naar binnen gestormd, leidden hem met geweld, terwijl hij riep en schreeuwde en riep om getuigen.
- 16 Toen dus veel mensen te hoop waren gerend en boos waren over hun daad en meenden, dat de dingen die gebeurden verschrikkelijk waren, bekommerden zij zich om niets, dat werd gezegd; maar zij dan sloegen Molon de volder en sommige anderen die probeerden te helpen in elkaar.
- 17 Toen zij reeds bij Lampon's huis waren, ontmoette ik hen toevallig alleen lopend; en omdat ik meende, dat het verschrikkelijk en schandelijk was om onverschillig toe te zien, hoe de jongeman op zo'n onwettige en gewelddadige manier werd mishandeld, greep ik hem. Zij dan, gevraagd, waarom zij zo in strijd met de wet handelden jegens hem, wilden het niet zeggen, maar, nadat zij de jongen hadden laten gaan, sloegen ze mij.
- 18 Toen er een gevecht was ontstaan, o raad, en terwijl de jongeman hen bekogelde en ik mijn lichaam verdedigde en zij ons bekogelden, terwijl zij hem nog steeds sloegen door hun dronkenschap, hoewel hij zichzelf beschermde, terwijl alle aanwezigen ons bijstonden in de mening, dat ons onrecht werd aangedaan, sloegen wij allen elkaar in die paniek de hoofden in.
- 19 En de anderen, die zich met Simon aan wijn te buiten waren gegaan, vroegen mij, zodra als zij mij zagen, vergiffenis te hebben, niet in de mening, dat hun onrecht was aangedaan maar in de mening, dat zij iets verschrikkelijks hadden gedaan. Terwijl sinds die tijd vier jaren verstreken zijn, heeft nog nooit iemand mij aangeklaagd.
- 20 Simon daar, die voor alle gebeurde rampen verantwoordelijk is, hield zich de rest van de tijd stil, voor zichzelf vrezend, maar daarna dus, toen hij had bemerkt dat ik persoonlijke processen had gevoerd ten nadele van mezelf ten gevolge van vermogensruil, bracht hij mij stoutmoedig, mij zo geringschattend, in zo'n proces. Aangezien dus ook ik hier de waarheid spreek, zal ik aan jullie de aanwezige getuigen hiervoor voorleiden.

Pistis.

- 21 Jullie dan hebben wat gebeurd is van zowel mij als de getuigen gehoord. Ik zou willen, o raad, dat Simon dezelfde mening had als ik, opdat jullie van ons beiden de waarheid gehoord hebbend met gemak de rechtvaardigheid hadden leren kennen. Aangezien aan hem geenszins de eden ter harte gaan, die hij heeft gezworen, zal ik jullie ook informeren rondom de dingen, die hij heeft gelogen.
- 22 Want hij durfde zelfs te zeggen, dat hij 300 drachmen had gegeven aan Theodotos, nadat hij een verdrag had gesloten met hem en dat ik van hem door list de jongeman verwijderde. Niettemin was het nodig, dat hij, als dit de waarheid was, zoveel mogelijk getuigen oproepend volgens de wetten zijn doel zou bereiken met betrekking tot deze zaken.
23. Het blijkt, dat hij nog nooit zoiets gedaan heeft, maar wel dat hij overmoedig handelt en ons beiden tegelijkertijd slaat en hij feest viert en hij de deuren inbreekt en hij 's nachts naar binnen gaat bij vrije vrouwen. En het is nodig dat jullie, o raad, deze zaken het meest als bewijsstukken beschouwen, namelijk van het feit dat hij tegen jullie liegt.
24. Jullie moeten zien, dat hij onbetrouwbaar heeft gesproken. Want hij heeft zijn hele vermogen op 250 drachmen geschat. Toch is het verbazingwekkend, als hij degene, die met hem ontucht zou bedrijven, zou hebben ingehuurd voor meer dan hij zelf toevallig bezit.
25. En hij is gekomen tot dit punt van brutaliteit, dat het niet alleen voldoende was voor hem te liegen over dit, namelijk over het gegeven hebben van het zilver, maar ook, dat hij zegt, dat hij het heeft teruggekregen. En verder, hoe is het logisch, dat wij toen zulke fouten begingen, waarvan hij ons beschuldigd heeft, met de bedoeling de 300 drachmen af te pakken, en dat wij, toen we ons verdedigd hadden, het geld op dat moment aan hem teruggaven zonder verlossing van de

- beschuldigingen en terwijl wij geen enkele dwang hadden gekend?
26. Want, o raad, dit alles is verzonnen en bedacht door hem en hij zegt, dat hij het gegeven heeft, opdat het niet zou lijken, dat hij iets verschrikkelijks deed, als, terwijl hij geen enkele overeenkomst had gekregen, hij zulke misdaden tegen de jongeman durfde te begaan, en hij doet, alsof hij het teruggekregen heeft, omdat het duidelijk is dat hij en nooit wegens geld heeft aangeklaagd en nooit hierover een melding heeft gemaakt.
27. Hij zegt, dat hij door mij geslagen bij zijn deuren in een verschrikkelijke toestand is gebracht. En het blijkt, dat hij de jongen vanaf zijn huis meer dan 4 stadia heeft achtervolgd, terwijl hij geen ramp had, en hij ontkent dit hoewel meer dan 200 mensen het gezien hebben.
28. En hij zegt, dat wij naar zijn huis zijn gekomen met een potscherf en dat ik dreigde hem te doden en dat dit het vooropgezette plan was. En ik meen, o raad, dat het gemakkelijk is te weten, dat hij liegt, niet alleen voor jullie die gewoon zijn zulke zaken te onderzoeken, maar ook voor al de anderen.
29. Voor wie dan zou het geloofwaardig kunnen zijn, dat ik met voorbedachten rade en hem belagend overdag naar het huis van Simon ben gegaan met de jongeman, terwijl er zoveel mannen bij hem verzameld waren, tenzij ik tot zo'n punt van razernij was gekomen, dat ik, hoewel ik in mijn eentje was, verlangde tegen velen te vechten, in het bijzonder wetend, dat hij graag mij zou hebben gezien bij zijn deur, hij die, en geregeld naar mijn huis gaand, met geweld binnen kwam, en zich noch om mijn zus noch om mijn nichtjes bekommerd hebbend mij durfde te zoeken en ontdekt hebbend, waar ik toevallig zat te eten, mij sloeg, nadat hij mij naar buiten geroepen had.
30. En toen, zo moet je weten, opdat ik niet overal nageroepen/bekend zou zijn, hield ik me rustig, de boosaardigheid van die man beschouwend als mijn ongeluk.

En toen tijd verstreken was, verlangde ik weer, zoals hij zegt, dat ik nageroepen/bekend werd?

31. En als de jongen bij hem was, zou de leugen grond voor hem hebben, dat ik door verlangen werd gedwongen iets dwazer te doen dan wat logisch is. Maar wel, nu voerde hij geen gesprek met hem, maar haatte hem het meest van alle mensen en leefde toevallig bij mij.
32. Dus aan wie van jullie is het geloofwaardig dat ik eerder weggevaren ben uit de stad met de jongen, opdat ik niet met hem zou vechten, en toen ik weer teruggekomen was, ik hem naar Simon's huis leidde, waar ik zeer veel moeilijkheden zou ondervinden?
33. En ik had iets tegen hem in de zin, maar ik kwam zozeer onvoorbereid, dat ik noch vrienden noch slaven noch een ander iemand geroepen had, behalve dan dit kind, dat mij niet zou kunnen helpen, maar wel in staat was mij te verklikken, als hij werd gefolterd, als ik iets fout deed!
34. Maar ik kwam tot zo'n grote domheid dat ik, tegen Simon iets in de zin hebbend, niet naar hem zocht, waar ik in staat was hem alleen te pakken, of 's nachts of overdag, maar dat ik daarheen ging, waar ik zelf door zeer veel mensen zou worden gezien en in elkaar geslagen, alsof ik tegen mezelf dat plannetje bedacht, opdat ik zo veel mogelijk vernederd zou worden door mijn vijanden?
35. Welnu bovendien, o raad, ook uit het gevecht, dat gebeurd is, is het makkelijk op te maken, dat hij liegt. Want toen de jongeman het begrepen had, wierp hij zijn mantel af, vluchtte weg en achtervolgden zij hem en ging ik weg via een andere weg.
36. En toch van welke van beide partijen moet men menen, dat ze schuldig zijn aan de gebeurtenissen, diegenen die vluchten of diegenen die hen proberen te pakken; want ik meen, dat het voor allen duidelijk is, dat zij vluchten, die bang zijn voor zichzelf en dat zij daarentegen achtervolgen, die van plan zijn iets slechts te doen.
37. Welnu dat is niet logisch, maar het zit anders wat dat betreft, maar de jongen gegrepen hebbend voerden zij hem met

- geweld weg van de straat, en toen ik hen toevallig tegenkwam, raakte ik hen niet, maar greep ik de jongen; en zij sleurden hem mee met geweld en zij sloegen mij. En hiervan is voor jullie een getuigenis afgelegd door diegenen, die aanwezig waren. Zodoende is het verschrikkelijk, als ik toeschijn van te voren te hebben nagedacht met betrekking tot die dingen, die zij toevallig zo verschrikkelijk en in strijd met de wet hebben gedaan.
38. En wat zou ik toch ondervonden hebben, als de situatie het tegenovergestelde was van de nu gebeurde dingen, als ik met veel van mijn vrienden, nadat ik Simon ontmoet had, met hem vocht en hem sloeg en achtervolgde en hem, gepakt hebbend, probeerde mee te slepen met geweld, terwijl ik nu, terwijl hij dit gedaan heeft, in een zodanig proces ben, waarin ik met betrekking tot mijn vaderland en het gehele bezit van mijzelf gevaar loop.
39. En het grootst en het duidelijkst van alles: want hij, onrechtvaardig behandeld zijnd en belaagd zijnde door mij, zoals hij zegt, durfde 4 jaar lang mij niet aan te klagen bij jullie. En de anderen, wanneer zij verliefd zijn en beroofd worden van wat zij verlangen en in elkaar geslagen zijn, proberen, boos zijnde onmiddellijk wraak te nemen, maar hij probeert het tijden later.
40. Dus, o raad, ik meen, dat het voldoende bewezen is, dat ik onschuldig ben aan iets van de dingen, die gebeurd zijn. En ik ben zo gesteld jegens/en ik heb nu zo'n kijk op de ruzies ten gevolge van zodanige zaken, dat ik, nadat ik vele malen mishandeld ben door Simon en ik mijn hoofd kapot (geslagen) heb door hem, hem niet durfde aan te klagen, menend, dat het verschrikkelijk was, als wij dan met elkaar hadden gewedijverd over knaapjes, daarom te proberen mensen uit het vaderland te verdrijven.
41. En verder meende ik ook, dat er geen enkele opzet van verwonding was van iemand, die verwondde zonder de bedoeling te doden.
42. Want wie is zo naïef, dat hij sinds lange tijd voorbereidt, hoe iemand van zijn vijanden een wond zal krijgen? Maar het is

duidelijk, dat ook de makers van wetten hier, niet als mensen toevallig met elkaar gevochten hebbend elkaars hoofden kapot geslagen hebben, het 't waard achtten in hun geval verbanning uit het vaderland in te stellen. Voorwaar zij zouden velen hebben verdreven. Wat betreft al zulke lui, die met het plan te doden sommigen verwondden, maar niet in staat waren hen te doden, hebben ze de straffen zo zwaar ingesteld, in de mening, dat waarover ze van te voren hadden beraadslaagd en nagedacht, het bij hen past wat betreft deze zaken gestraft te worden. En dat, als ze geen succes hadden gehad, dan des al niettemin hun plan uitgevoerd was.

43. En dit ook al hebben jullie eerder vaak zo besloten betreffende voorbedachte rade. Want het zou verschrikkelijk kunnen zijn, als allen, die een wond verkregen hebben door dronkenschap, en door ruzie, of door spelletjes of door schelden of vechtend over een hetaire, als jullie, wat betreft deze zaken, waarvan het hen allen spijt, wanneer ze tot beter inzicht gekomen zijn, zo grote en verschrikkelijke straffen zullen maken, zodat sommigen van de burgers uit het vaderland verbannen worden.
44. En ik verwonder me het meest over zijn gedachte. Want het schijnt mij niet toe, dat het eigen is aan dezelfde te beminnen en valselijk aan te klagen, maar dat het éne eigen is aan de goedmoedigere mannen, het andere aan de sluwste mannen. Ik zou willen, dat het mogelijk was voor mij aan jullie de slechtheid van hem aan de hand van andere zaken te tonen, opdat jullie weten, dat hij zelf een veel rechtvaardiger proces zou voeren met als inzet de dood dan dat hij anderen in gevaar zou brengen ter bescherming van het vaderland. Om het andere zal ik me dus niet bekommeren.
45. Waarvan ik meen, dat het gepast is dat jullie het horen en dat het een bewijs zal zijn van zijn overmoed en brutaliteit, daarover zal ik mijn herinneringen ophalen. Want in Korinthe, toen hij later dan het gevecht tegen de vijanden was aangekomen en later dan de expeditie naar Koronea, vocht hij met de legeraanvoerder Laches en sloeg hem en nadat de burgers met het gehele leger weg waren gegaan, omdat het

scheen, dat hij zeer onfatsoenlijk en zeer slecht was, is hij als enige van de Atheners door de legeraanvoerders verbannen.

Epilogos.

- 46 En ik zou kunnen doorgaan veel andere dingen te zeggen over hem, maar, aangezien het bij jullie niet wettig is buiten deze zaak te spreken, moeten jullie dit in gedachte nemen. Zij zijn degenen, die met geweld ons huis binnengingen, degenen die ons achtervolgden, degenen die ons van de weg sleurden met geweld.
- 47 Hieraan denkend moeten jullie voor het rechtvaardige stemmen en jullie moeten niet toestaan, dat ik onrechtvaardig uit het vaderland word verbannen, waarvoor ik veel gevaar gelopen heb en ik veel staatsdiensten heb verricht en ik ben geenszins schuldig aan iets slechts met betrekking tot het vaderland, noch iemand van mijn voorouders, maar verantwoordelijk voor vele goede dingen.
- 48 Dus ik zou terecht medelijden kunnen krijgen van jullie en van de rest, niet alleen, als ik een één of andere straf zou ondergaan van wat Simon wil, maar ook omdat ik werd gedwongen ten gevolge van zulke zaken om in zulke processen terecht te komen.

